

209
ACADEMIA ROMANA
MEMORIILE SECTIUNII ISTORICE
SERIA III TOMUL IV MEM. I

DESPRE
NEGRU-VODA

DE
IOAN C. FILITTI
MEMBRU CORESPONDENT AL ACADEMIEI ROMANE

CULTURA NAȚIONALĂ
BUCUREȘTI

1924

1866

R. P. R.

BIBLIOTECA CENTRALA
UNIVERSITARĂ
DIN
BUCUREȘTI

Nr. Inventar *8820*. Anul

Secția *551* = ~~III Nr. 85~~

5 lii

2197

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA
COTA 1868

1868
Dublet

B.C.U. Bucuresti
G8820

RC 215/03

DESPRE NEGRU-VODĂ

DE

IOAN C. FILITTI

MEMBRU CORESPONDENT AL ACADEMIEI ROMÂNE

Sedința dca 17 Octomerie 1924

Lucrările de restaurare și săpăturile dela biserică domnească din Curtea de Argeș au atras din nou atenția asupra problemei atât de interesante a originilor Țării Românești.

Specialiștii noștri în cercetarea vechilor izvoare, au publicat și utilizat, în colecții documentare sau în seriate studii, materialul intern și extern privitor la istoria cea mai depărtată a Principatelor. Principiul diviziunii muncii cred că îngăduie ca, pe urma lor să se încerce coordonarea și interpretarea rezultatelor parțiale, în scopul a da acestora toată dezvoltarea, fie pentru a ajunge la concluzii noi pe baza premiselor vechi, fie în sfârșit pentru a fixa stadiul unor chestiuni îndelung desbătute și a vedea ce poate fi considerat ca rezultat dobândit și cari sunt punctele ce au încă nevoie de a fi lămurite.

Numai prin puterile unei capitale și pregătiri diferite se poate ajunge la cunoașterea adevărului, sau cel puțin al atâtor străduințe.

I

Când Ungurii au pătruns în Ardeal și B. nat pe la sfârșitul sec. XI, ei au găsit acolo mici voievodate, pe cari e le mai vechi izvoare ungurești le califică de bulgare¹⁾. Arătașile acestor voievodate se lămuresc dacă

¹⁾ Iorga, Românii și Slavii, Românii și Ungurii, 1922, p. 48. La p. 23—24 arată cum trebuie înțelese unele spuse ale cronicarului anonim al regelui Bela IV (1235—1242) care au indus în eroare și pe D. Onciul (Originile Principatelor, p. 20, 24, 127, 131,

ne amintim că în sec. VI—VII o stăpânire veche slavă¹⁾ se suprapusese peste populația romanică, de condiție socială modestă, rămasă în Dacia după retragerea lui Aurelian²⁾ și că vechii Slavi din Dacia sunt ziși de obicei slavi-bulgari³⁾. Populația romanică din Dacia fusese sporită, încă din timpul invaziei Hunilor și Avarilor și a fost adăogită și după așezarea vechilor Slavi, prin captivi «romani» aduși dela sudul Dunării ca să muncească ogoarele. Un proces de admigrare de «Romani» dela sudul la nordul Dunării, odată cu un curent invers de scurgere a Slavilor spre imperiul bizantin⁴⁾.

Nimic mai firesc decât ca aceste așezări româno-slave⁵⁾ să fi avut la început o înfățișare împrumutată dela pătura dominantă, dar care s'a schimbat treptat, prin desnaționalizarea Slavilor de către Români.

Și iarăș este firesc ca aceste așezări să fi fost în relații cu înjghebările de stat slave, în formă bulgară, dela sudul Dunării, să fi fost influențate și chiar în dependență, atât de întâiul imperiu bulgar distrus la 1018, cât și de acel al Asăneștilor. Nu-i nevoie deci, pentru a explica

146). — Iorga, Cele mai vechi cronicile ungurești și trecutul Românilor. In Rev. ist. VII (1921), p. 14—15, 18, 21—22. — Izvoarele citate de D. Onciul, Titlul lui Mircea cel Bătrân. Conv. lit. 36 (1902), p. 726, nota. — Și cronica lui Nestor (sec. XII) zice că Ungurii au găsit în Ardeal Vlahi și Sloveni. Acestor Sloveni s'a mai zis și Șchiai (Onciul, Originile, p. 127, 131).

¹⁾ Singura pe care o admitea și Hasdeu, Negru-Vodă, p. LXII.

²⁾ Iorga, Le problème de l'abandon de la Dacie par l'empereur Aurélien. In Revue historique du Sud-est européen, I (1924), p. 37. — Acelaș, Cele mai vechi cronicile ungurești. L. c. 21.

³⁾ P. J. Schafarik, Slavische Alterthümer. 1843, II, p. 152. — Iorga, Românii și Slavii etc., p. 8: «Bulgar nu înseamnă în evul mediu decât partea din masa slavă... care a încăput sub o dominație politică bulgărească». — Aceasta este și tradiția pe care o înregistrează un doc. din 1231, poate fals (Augustin Bunea, Stăpânii Țării Oltului. 1910, p. 9) care a stârnit prea multă discuție (Hasdeu, Negru-Vodă, p. LXIV—LXVI. — Onciul, Titlul lui Mircea, l. c.). — Este vorba de stăpânirea unei moșii de lângă Sâmbăta, situată în «țara Vlahilor»; se spune că moșia ținea de țara Făgărașului «din timpuri imemorabile», încă «din timpurile când țara Vlahilor se zice că eră țara Bulgarilor» (Hurmuz. I, 1, p. 120). — Pentru coloniile bulgărești ulterioare, de prin sec. XIV, vezi C. Jireček, recensie despre doc. brașovene publicate de Miletici. Archiv für slav. philologie, vol. 19 (1897), p. 599, 601.

⁴⁾ Izvoarele la Onciul, Originile, p. 119. — Acelaș, Românii în Dacia Traiană până la întemcierea Principatelor. 1902, p. 38—40. — Iorga, Ist. poporului român. Trad. Otilia Teodoru Ionescu, I, p. 90—91, 96, 152.

⁵⁾ Iorga, Românii și Slavii etc., p. 12: «A existat în Ardeal în vremurile cele mai vechi și o oarecare populație slavă», iar în Oltenia «a existat fără îndoială o comunitate de locuințe și chiar o comunitate de organizație primitivă între noi și Slavi».

împrejurările dela nordul Dunării, să ne închipuim, dând unor izvoare o interpretare silită, că aceste imperii bulgărești și-au întins stăpânirea efectivă și asupra Daciei ¹⁾.

II

Asupra acestor înjghebări, tot mai puțin slave și tot mai mult românești, s'au așezat stăpâniri străine. Pe când Ungurii, treptat până la începutul sec. XIII, au ajuns până la Carpați, asupra Munteniei se întindeau, de pe la începutul sec. XI, Pecenegii ²⁾, iar dela sfârșitul aceluiaș secol și Cumanii, pe când Oltenia eră dependentă de statele bulgare dela sudul Dunării.

Ajunși la Carpați, Ungurii au căutat să treacă și dincoace și au privit părțile «transalpine» ca o prelungire firească a posesiunilor lor ardele-nești ³⁾, ca o dependență pe care au tot încercat s'o facă din nominală efectivă.

Regele Andrei concede cavalerilor teutoni la 1211, țara Bârsei, între râul Tarlunga, Carpați și izvoarele Bârsei, deci teritoriul corespunzător dincoace de munți cu județele Dâmbovița și Prahova. La 1222, acelaș rege recunoaște Teutonilor o stăpânire mai vastă: până la hotarele Brodnicilor dela izvoarele Buzăului, iar dela izvoarele Bârsei, trecând «ultra montes nivium», până la Dunăre. Această nouă orânduire administrativă-politică este numită o «nova plantatio». Fiindcă

¹⁾ S'a pretins că Bulgaria de «dincolo de Istru», adevărită în sec. IX, cuprindea și Dacia. (Onciul, Originile, p. 13, 15—16, 119, 123.—Acelaș, Papa Formosus în tradiția noastră istorică. In «Omagiul lui Maiorescu», 1900, p. 625, 631.—I. Bogdan, Dela cîine și când au împrumutat României alfabetul cirilic. Ibid., p. 585—86.—Niederle, Manuel de l'antiquité slave, 1923, I, p. 112.—In broșura de propagandă: Les Bulgares dans leurs frontières historiques, ethnographiques et politiques, apărută în patru limbi la Berlin, Wilhelm Greve, 1917, Bulgaria este arătată ca întinzându-se asupra întregii Dacii până la venirea Ungurilor). Onciul mai admite că și stăpânirea Asăneștilor se întindea la nordul Dunării. (Originile, p. 33—39.—României în Dacia-Traiană, p. 28). Dar izvoarele pe cari se sprijină aceste păreri, nu sunt hotărîtoare. (Hasdeu, Negru-Vodă, p. XLIX, LXII, LXXX.—Iorga, Histoire des Roumains, 1922.—Pentru pretinsa stăpânire a Asăneștilor, chiar Bogdan, o. c.).—In broșura bulgară citată, nu se cuprinde în statul Asăneștilor decât partea de sud și vest a Olteniei (linia Severin—Craiova—Slatina) și încă numai pe vremea lui Ioan Asan II 1216—1240).

²⁾ Epopeea germană Niebelungen, din sec. XII, știe de un «duce român din țara vlahă» din vecinătatea Pecenegilor. (Onciul, Titlul lui Mircea, I. c., p. 45, nota).

³⁾ Iorga, Condițiile de politică generală în care s'au întemeiat bisericile românești în veacurile XIV—XV. An. Ac. Rom., Seria 2, Secț. Ist., 35 (1913), p. 390.

însă Teutonii și-au permis, la 1224, să dea în posesiunea scaunului apostolic pământurile ce le fusese astfel concesdate, regele Andrei II i-a izgonit la 1225. Dar, dacă aceste părți rămân sub stăpânirea directă a regelui, propaganda catolică firește nu încetează. De episcopia de curând înființată a Cumanilor, țin Secui, Cumani și Vlahi de rit grecesc, cum ne-o spune o scrisoare a episcopului Cumaniei la 1228 și alta a papei, la 1234, către principele de coroană Bela¹⁾.

Așadar, în părțile Bârsei, Ungurii au trecut, măcar cu pretențiile, la începutul sec. XIII, și dincoace de Carpați. Regii Ungariei poartă, dela 1233, titlul de regi ai Cumaniei²⁾.

Mai spre apus, în țara Făgărașului, regele confirmă la 1223 unei mănăstiri niște pământuri pe cari, cu dreptul lui de dominiu eminent, le ia din stăpânirea Vlahilor³⁾. În această parte nu constatăm încă pe atunci o trecere în Transalpina, în județul Mușcel și Argeș.

La dreapta Oltului însă, Ungurii pătrund dincoace încă dela 1233, când regele Bela dă contelui Conrad țara Loviștei (Loysta), dintre Carpați, Olt și Lotru⁴⁾.

În sfârșit, la punctul de întâlnire al Dunării cu Carpații, Ungurii, în urma unei lupte fericite cu Bulgarii, înființează banatul țării Severinului, amintit întâia oară tot la 1233, iar regii Ungariei încep să-și zică și regi ai Bulgariei⁵⁾. La 1237 papa se și adresează către «neophytis în Zeurin et locis adiacentibus constitutis»⁶⁾. Prin aceasta, voevodatele românești din Oltenia cad din dependența Bulgariei sub aceea a Ungariei⁷⁾.

Aceasta eră expansiunea ungurească la 1238, când Tătarii năvălesc asupra Cumanilor cari fug, parte peste Dunăre, parte în Ungaria⁸⁾. Trei ani în urmă, la 1241, Tătarii sub hanul Batu vin din Galiția, trec

¹⁾ Hurmuz., I, 1, p. 132. — R. Rosetti, Despre Unguri și episcopii catolice în Moldova. An. Ac. Rom., 27 (1904—1905), p. 254—281. — Atanasie M. Marienescu, Negru-Vodă și epoca lui. An. Ac. Rom., 31 (1908—1909), p. 533—541 (Doc. sunt citate cu multă conștiințiozitate în această lucrare lipsită de spirit critic).

²⁾ D. Onciul, Titlul lui Mircea. Conv. lit., 36 (1902), p. 36, nota 3.

³⁾ Doc. reproduc de A. Marienescu, o. c.

⁴⁾ Hurmuz., I, 1, p. 127.

⁵⁾ Onciul, l. c.

⁶⁾ Hurmuz., I, 1, p. 154.

⁷⁾ Vezi p. 5—6.

⁸⁾ Fessler, Geschichte von Ungarn, I, p. 359. — Iorga, Condițiile de politică generală etc., l. c., p. 392, nota 1.

munții Rodnei, intră în Ardeal și se împart în două cete. Una, merge asupra Sașilor, trece Carpații și intră la «Kara Ulaghi», adică la Vlahii negri, în Muntenia. Cealaltă ceată pornește mai spre dreapta și, după ce a trecut «țara Oltului», adică țara Făgărașului, este întâmpinată, probabil pe la Turnu-Roșu, de banul de Severin¹⁾.

Așadar, locuitorii țării dela răsărit de Olt erau numiți, pe la 1300 când cronicarul persan Fazel-ullah-Rașid povestea invazia Tătarilor, Vlahii negri. Erau porecliți astfel pentru că țara însăș fusese numită, dela ocuparea ei de către Cumani, printr'o terminologie turaniană, țara neagră sau Cumania neagră²⁾. Prin Cumania s'a înțeles însă totdeauna țara Cumanilor suprapuși și a Vlahilor supuși lor; termenii de Cuman și de Vlah ajunseseră chiar sinonimi pentru Unguri³⁾. După retragerea Cumanilor, țara neagră sau Cumania neagră s'a mai zis deci și Vlahia neagră, iar locuitorii ei Vlahii negri⁴⁾. Tătarii cari au ocupat-o, au primit și ei porecla de Negri-Tătari, cum îi numește țarul sârb Ștefan Dușan, în prefața zaconicului său, vorbind de evenimente dela 1330⁵⁾.

Cât privește dependența Olteniei de Ungaria, ea reiese atât din împrejurarea că la 1247 se constată acolo voievodate tributare, despre care ni se spune că fusese și mai înainte ale Românilor⁶⁾, cât și din aceea că la 1241, pentru apărarea Olteniei, iese întru întâmpinarea Tătarilor banul unguresc de Severin. Dacă stăpânirea Basarabilor asupra Olteniei la mijlocul sec. XIII se dedusese altădată din faptul că se credea, printr'o cetire greșită în cronică lui Rașid, că un Basarab luptase la

¹⁾ Povestirea, de pe la 1300, a cronicarului persan Fazel-ullah-Rașid, la Hasdeu Negru-Vodă, XCVI—XCVII. — Hurmuz., I, 1, p. 188. — La 1240 ban unguresc de Severin eră Oslu.

²⁾ Cumani albi și Cumani negri în cronică ungurească a lui Kezai din sec. XIII., (Hasdeu, Ist. critică, I, 1, p. 103). — Hasdeu, Negru-Vodă, p. CLXXXIII. — Onciul, Originile, p. 23.

³⁾ Iorga, Cele mai vechi cronici ungurești etc., Rev. ist., VIII (1922), p. 11—12.

⁴⁾ A. Lapedatu, Cum s'a alcătuit tradiția națională despre originile Țării Românești, 1924, p. 297—98.

⁵⁾ Hasdeu, Negru-Vodă, p. CLXXXIII. — O baladă sud-slavică vorbește de Arapi-Tătari (Hasdeu, Ist. critică, I, 1, p. 102). — Cf. scrisorile dela 1287 ale papei Honoriu către regele Germaniei și arhiepiscopul de Strigon «contra Tartaros, Sarracenos, Neugerios, paganos». (Hurmuz., I, 1, p. 465—66). — Cf. V. Bogrea, în Anuarul Institutului de istorie națională, din Cluj, II (1923), p. 351.

⁶⁾ Hurmuz., I, 1, p. 250. — A. Marienescu, l. c.

1241 cu Tătarii, dependența Oltenici de Ungaria trebuie admisă acum, când se știe că pretinsul Basarab n'a fost altul decât banul unguresc de Severin¹⁾.

III

După retragerea lui Batù²⁾, Ungurii iau măsuri «spre a lecuî cele stricate», cum se exprimă Șincai.

Țara Făgărașului este constatată în stăpânirea ungurească la 1291, când se dă magistrului Ugrin un act de proprietate asupra satului Sâmbăta³⁾; deasemenea la 1300, când voevodul ardelean Ladislau fortifică Făgărașul⁴⁾. Dar, în dreptul țării Făgărașului, Ungurii se întind acum,—nu știm data exactă—și dincoace de Carpați, până la Câmpulung, căci aici se îngroapă, în schitul catolic, la 1300, ultimul conte unguresc de Câmpulung, Laurențiu⁵⁾. Amintirea acestei scoboriri de Unguri, Sași și cu ei și de Români, din Făgăraș la Câmpulung, s'a păstrat, deformată și amestecată cu altă tradiție despre Radu Negru, în cronica țării⁶⁾.

La dreapta Oltului, în ținutul numit mai târziu Amlaș, Ungurii sunt constatați stăpâni la 1265, ca și ai ținutului corespunzător de dincoace de Carpați, al Loviștei, confirmate amândouă atunci contelui Conrad de Tâlmaci⁷⁾.

Pentru celelalte părți ale Transalpinei după năvălirea Tătarilor, avem un document de cea mai mare importanță. Este diploma dată de regele Bela IV, la 1247, cavalerilor Ioaniți. Regele le concede «toată țara Severinului până la râul Olt», inclusiv cnezatele lui Ion și Farcaș, dar afară de țara lui Litovoi voevod «care rămâne Vlahilor așa cum au ținut-o până acum»; apoi «peste Olt și Alpii transilvani, toată Cumania, afară

¹⁾ Pretinsul «Bezeren-ban» al lui Rașid nu este decât «Zeberen-ban» adică «Zevren-ban» (Bulletin de l'Institut de l'Europe Sud-orientale, X (1923), p. 90). — Odată cu «Basarab-ban» se prăbușesc și ipotezele făurite în jurul lui. (Hasdeu, Negru-Vodă, p. LVIII și CL. — Onciul, Originile, p. 35). — Amintirea luptei cu Tătarii lui Batu s'a păstrat în «Vieța sf. Nicodim», scrisă la Tismana în a doua jumătate a sec. XVIII, pe baza tradițiilor de acolo. (Tipărită la 1839 de Ștefan ieromonahul și apoi de episcopul Iosif Bobulescu la 1883).

²⁾ Fessler, Geschichte von Ungarn, I, p. 376.

³⁾ Hurmuz., I, 1, p. 510.

⁴⁾ Hasdeu, Negru-Vodă, p. CLX.

⁵⁾ Onciul, Titlul lui Mircea, Conv. lit., 36 (1902), p. 746 și nota 1.

⁶⁾ Istoria Țării Românești, ed. Ioanid, p. 2. — Vezi aci p. 32.

⁷⁾ Hurmuz., I, 1, p. 325.

de țara lui Seneslau voevodul Valahilor, care rămâne acestora așa precum ei au ținut-o până acum¹⁾).

Așadar, Ungurii se considerau stăpâni efectivi ai Olteniei, mai puțin țara lui Litovoi și ai Cumaniei sau Munteniei, mai puțin țara lui Seneslau. Acești doi voievozi dobândiseră o situație excepțională, erau numai tributari ai regelui Ungariei. Pe când din restul țării, dela cnezii ca Ion și Farcaș, Ioaniții vor percepe direct veniturile și le vor împărți pe din două cu regele, din țările lui Litovoi și Seneslau regele își va lua el veniturile ce i se cuvin și va da din ele jumătate Ioaniților²⁾.

În teorie deci, banatul unguresc al Severinului cuprindea Oltenia toată; din stăpânirea efectivă ungurească se exceptă însă, la mijlocul sec. XIII, țara lui Litovoi. Aceasta nu putea fi decât între râul Lotru, la nordul căruia Loviștea era stăpânită de Unguri și între județul Mehedinți care era chiar lângă Severin și unde, ca amintire, probabil a vechii stări de lucruri, se întâlnesc mai târziu, sub stăpânirea românească, «bani de Mehedinți». Țara lui Litovoi trebuie să fi fost așadar prin Gorj sau Vâlcea. Stăpânirea efectivă ungurească în banatul Severinului se poate deci spune că cuprindea răsăritul banatului temișan, Hațegul măcar până la 1276, și județul Mehedinți³⁾. Părțile sudice ale Olteniei au fost veșnic disputate de Unguri și Bulgari. Astfel, la 1264, regele Ungariei răsplătește pe banul de Severin Laurențiu pentru că apăruse banatul când îl prădasera Bulgarii, pe când regele era în război cu Boemia⁴⁾. Sârbii se uneau și ei uneori cu Bulgarii pentru a neliniști hotarul de miazăzi al Ungariei⁵⁾.

Cât privește țara lui Seneslau, ea nu putea fi decât între râul Olt și Câmpulungul unde, înainte de 1300, se întinse stăpânirea ungurească, deci în Argeș.

În sfârșit, la răsărit de Câmpulung, Cumania din dreptul țării Bârsei, adică județele Dâmbovița, Prahova și Buzău, au rămas și după retragerea

¹⁾ Ibid., p. 250.

²⁾ Se exceptă țara Hațegului. Dacă doc. trebuie înțeles în sensul că Hațegul era feod al lui Litovoi (Onciul, Titlul lui Mircea, Conv. lit. 36, 1902 p. 720, 723), faptul s'ar explica admitând că voevodatul lui Litovoi fusese întemeiat de un descălecător din țara Hațegului. (C. Kogălniceanu, în Conv. lit. 56, 1924, p. 761 și n. 5). Primul conte de Hațeg apare abia la 1276.

³⁾ Onciul, Titlul lui Mircea, Conv. lit., 36 (1907), p. 40, nota, rectificând cele spuse în Originile Principatelor, p. 43, 169.

⁴⁾ Hurmuz., I, 1, p. 137.

⁵⁾ Fessler, o. c., I, p. 413, 421.

lui Batu în stăpânirea Tătarilor, ne-o spune o scrisoare din 1254 a regelui Bela către papa¹⁾.

Astfel, sfârșitul sec. XIII este timpul de penetrație maximă ungurească dincoace de Carpați, de compresiune maximă a așezărilor românești. Deatunci începe procesul contrar, de emancipare și de expansiune a Românilor, cari nu s'a sfârșit decât sub ochii noștri.

Vom examina aci o parte a acestui proces, pe cea relativă la formarea statului Țării Românești.

IV

Cea dintâiu încercare de emancipare s'a făcut de către voevozii din țara lui Litovoi, adică din Oltenia. Din cauza propagandei catolice, voevozii români se împăcau mai greu cu dependența de Ungaria decât cu aceea de mai nainte de Bulgaria.

Un doc. dela regele Ladislas Cumanul, din 1285, lămurește că răsvrătirea a avut loc după moartea, la 1272, a tatălui acestuia, Ștefan, pe când Ladislas eră copil²⁾ și anarhia se deslănțuise în Ungaria. Data se poate fixa mai deaproape³⁾ între 1278—1282. Documentul zice că Litovoi, probabil fiul voevodului dela 1247 și fratele său Bărbat au ocupat *«aliquam partem de regno nostro ultra alpes existentem»*, ceace nu poate însemna decât țara Severinului. Documentul mai zice că voevozii au refuzat tributul⁴⁾, adică s'au declarat neatârnați. Această primă încercare de a profita de slăbiciunea Ungariei în timpul unui rege minor, n'a izbutit. Litovoi a căzut în luptă, iar fratele său Bărbat, luat prizonier, s'a învoit să plătească iarăș tribut și numai astfel a obținut libertatea⁵⁾.

Așadar, voevodatul românesc din regiunea Gorjului a redevenit dependent de Ungaria⁶⁾. Cât privește țara Severinului propriu zisă, ea n'a încetat de a fi sub stăpânire ungurească și seria banilor ungurești de Severin este neîntreruptă dela 1268 la 1286⁷⁾. Numai în anii 1287,

¹⁾ Citat de Bunea, Stăpânii țării Oltului, p. 12.

²⁾ Hurmuz., I, 1, p. 454.

³⁾ Fessler, I, p. 438—39. — Onciul, l. c., p. 43, nota.

⁴⁾ Hurmuz., l. c.

⁵⁾ Hurmuz., I, 1, p. 483. Aceste împrejurări sunt poate de pus în legătură cu prima mențiune a unui conte de Hațeg la 1276.

⁶⁾ Onciul, l. c., p. 723.

⁷⁾ Pesty Frigyes, A szörényi bánság, I, p. 248 și urm. și după el, Drăgălina. Din ist. banatului Severin, I, p. 148—49.

1288 și 1289 nu întâmpinăm asemenea dregători; îi găsim iarăși însă la 1290 și 1291¹⁾.

Inercarea voevozilor gorjani a fost reînnoită în curând, cu mai mult succes, de voevozii dela răsărit de Olt.

V

Puterea regală în Ungaria, sdruncinată în timpul lui Andrei III (1290—1301), a fost cu desăvârșire slăbită în intervalul dela stingerea dinastiei lui Arpad până la urcarea pe tron a Angevinilor, adică dela 1301 la 1308. La 1307, voevodul ardelean Ladislau Apor prinde pe Otto de Bavaria, ales rege al Ungariei și-l trimite în pază la «Domnul Vlahilor de peste munți»²⁾. Acest fapt, foarte important, arată că în starea de anarhie a Ungariei, voevodul din Ardeal râvniă să se facă din funcționar stăpân³⁾ și că deocamdată, stăpân de fapt, întreține bune relații cu «Domnul Vlahilor de peste munți», îl menajă pentru a-și ajunge scopurile. Angevinul Carol Robert, ales rege al Ungariei la 1308, n'a fost recunoscut de voevodul ardelean decât la 1310⁴⁾. La 1319, noul rege poartă războiul cu Sârbii, care profitaseră și ei de împrejurări pentru a desface legăturile cu Ungaria⁵⁾. Abia la 1322 pun oamenii lui Carol Robert stăpânire pe ultimele cetăți și sate ale fiilor și foștilor partizani ai lui Ladislau⁶⁾. Dar nici acum regele nu-i încă liniștit. La 1323 se răscoală Sașii. În August 1324, Carol Robert trebuie să vie în Ardeal până la Oradea, căci pe de o parte se răsvrătise în Cicei un oarecare Moise, iar de altă parte năvăleau Tătarii de peste Carpați⁷⁾.

Anul 1324 este tocmai acela când apare întâia oară documentar voevodul transalpin Basarab, fiul lui Tihomir, într'o diplomă prin care regele răsplătește pe contele de Selagiu pentru că «*pluribus vicibus nostras legaciones ad Bazarab vaivodam nostrum transalpinum... laudabiliter adimplevit*»⁸⁾.

¹⁾ Ibid. — Hurmuz., I, 1, p. 519.

²⁾ Onciul, l. c., p. 744 și nota 2.

³⁾ Fessler, II, p. 16, 22.

⁴⁾ Hurmuz., I, 1, p. 572. — Fessler, II, p. 25.

⁵⁾ Fessler, II, p. 37. — Alfons Huber, Ludwig I. von Ungarn. In Archiv für österr. Geschichte, 66 (1885), p. 6.

⁶⁾ Hurmuz., I, 1, p. 584. — Fessler, II, p. 27, 39.

⁷⁾ Hurmuz., I, 1, p. 589. — Iorga, Cele mai vechi cronicile ungurești. In Rev. ist. VIII (1922), p. 12—15.

⁸⁾ Hurmuz., I, 1, p. 591.

Acest document arată că regele, după ce-și impusese autoritatea în Ardeal, se ocupase și de situația ce-și crease, în timpul anarhiei, voevodul tributar din Transalpina. Mai arată că regele fusese mulțumit de rezultatul negocierilor urmate, deoarece răsplătește pe contele de Selagiu și numește pe Basarab «voevodul nostru». Putem deduce că regele a recunoscut stăpânirea lui Basarab asupra teritoriilor transalpine ale acestuia și că în schimb voevodul român s'a obligat să plătească tribut ca și înaintașii săi. Să cercetăm deci întrucât sporiseră, în timpul anarhiei ungare, după 1290, posesiunile voevodului transalpin.

Voevodatul lui Basarab a fost la început cuprins între râul Olt, la dreapta căruia, încă la 1285, există voevodatul lui Bărbat și Câmpulungul unde, până la 1300, rezidă un conte unguresc. Eră deci în Argeș, cu reședința evident în locul numit mai apoi Curtea de Argeș. Acolo s'a născut fără îndoială «Basarab fiul lui Tihomir». Incă dela 1335 se amintesc, cu rost politic («fiii» lui Basarab¹⁾), dintre cari, fie zis în trecut, noi nu cunoaștem decât pe unul, pe Alexandru. Dacă acei fii nu aveau, la 1335, decât 20 de ani, erau născuți, cel mai târziu, la 1315. Dacă tatăl lor Basarab nu avea nici el la 1315 decât tot 20 de ani,— este de altfel documentar dovedit că oamenii intrau altădată mai tineri în vâltoarea vieții și întemeiau mai de timpuriu căminuri,— eră născut, cel mai târziu, la 1295. De altă parte, o veche cronică ungurească ne înfățișează pe Alexandru Basarab, între 1352—5, cu barbă albă²⁾. Dacă admitem că avea atunci vreo 55 de ani, eră născut pe la 1300, iar tatăl său Basarab trebuie să fi fost născut între 1270—1280. Nu greșim deci mult punând data nașterii lui Basarab pe la 1280. Pe atunci trăia așa dar tatăl său Tihomir, un fiu poate al voevodului Seneslau dela 1247.

Voevodatul dela Argeș trebuie să se fi întins mai întâiu asupra Câmpulungului, pentrucă acolo, dela 1300, nu mai întâlnim stăpânire ungurească. Ocuparea se va fi făcut deci spre sfârșitul domniei lui Andrei III, probabil încă de voevodul Tihomir și este poate de pus în legătură cu fortificarea Făgărașului de Unguri la 1300. Odată cu Câmpulungul trebuie să fi fost luate în stăpânire de voevodul dela Argeș și cele două cetăți de apărare — atribuite de popor lui Negru-Vodă — ale fostei

¹⁾ Ibid., p. 633.

²⁾ Chronicon pictum. Reproducere la V. Drăghiceanu, Curtea domnească din Argeș. In Bulet. com. monum. ist., X—XVI (1917—1923), p. 13. — Se reprezintă una din misiunile lui Dimitrie, episcop de Oradea dela 1345, pe lângă Alexandru Basarab, Domn dela 1352, menționate într'o diplomă dela 1355. (Hurmuz., I, 2, p. 37).

posesiuni ungurești și anume: cetatea de pe Dâmbovița din satul Cetățenii din Vale, lângă Stoenеști (Muscel), la 25 km. sud-est de Câmpulung¹⁾ și cealaltă cetate, tot pe Dâmbovița, dela Rucăr, la nord-est de acelaș oraș²⁾. Aceasta din urmă se poate însă să fi fost ridicată de însuș voevodul român, pentru a împiedecă încursii ungurești dinspre pasul Bran, pe când cetatea dela sud-est trebuie să fi existat încă din vremea Ungurilor, ca apărare împotriva Tătarilor.

A urmat apoi anexarea Loviștei. La 1311, Loviștea, împreună cu teritoriul corespunzător de peste Carpați, numit mai târziu Amlaș, aparține încă lui Nicolae de Tâlmaci³⁾, fiul lui Conrad concesionarul dela 1265. La 1319 însă, constatăm că dacă Nicolae și fratele său Ioan de Tâlmaci stăpânesc încă Tâlmaci, Săcele și Amlaș, pe când un văr al lor, Petru, are Cișnădia, de Loviștea nu se mai vorbește⁴⁾. Așadar, Loviștea trecuse în stăpânirea voevodului transalpin, probabil Basarab, între 1311 și 1319, pe vremea când fiii și ultimii partizani ai lui Ladislav Apor erau încă răsvrățiți în Ardeal și de sigur cu consimțământul acestora, cari aveau interes să slăbească în toate chipurile pe oamenii lui Carol Robert⁵⁾. Până la ocuparea Olteniei de către Austriaci la 1718, Loviștea, deși la dreapta Oltului, a și făcut parte din județul Argeș și așa a fost și după ce, la 1739, am redobândit Oltenia⁶⁾. Dealtfel, prin Loviștea se înțelegea teritoriul de pe amândouă malurile Oltului, dela Carpați până mai jos de gura Lotrului. Se poate deci ca cetatea dela Argeș, la 30 km. nord de Curtea de Argeș, lângă satul Poenari, să fi fost un punct mărginaș de apărare a Loviștei ungurești⁷⁾ sau, mai bine, un centru fortificat între cele două stăpâniri ungurești din Loviștea și dela Câmpulung și, în acest caz, să fi trecut odată cu acestea în posesiunea voevodului muntean, între 1300 și 1319.

Acestea sunt, documentar dovedite, extensiunile voevodului român dela Argeș la 1324, când Carol Robert îl numește «voevodul nostru»

¹⁾ Articolul lui V. Drăghiceanu în Bulet. com. monum. ist., 1912, p. 89. Cf. Iorga, Cronicile și tradiția noastră istorică, I, c. p. 131-2.

²⁾ Al. Lăpedatu, în acelaș Buletin, 1910, p. 178.

³⁾ Hurmuz., I, 1, p. 325.

⁴⁾ Ibid., p. 579.

⁵⁾ La 1322, când se confirmă iar lui Nicolae de Tâlmaci, Amlaș, Orlat, Săcele, dependente de castelul Siliștei, se spune că reluate acest castel dela fiii răsvrățiți ai lui Ladislav Apor. (Hurmuz., I, 1, p. 584).

⁶⁾ Izvoarele la Onciul, Titlul lui Mircea. Conv. lit., 36 (1902), p. 728—29.

⁷⁾ Al. Lăpedatu, în Bulet. com. monum. ist., 1910, p. 182.

și spune că trimisul său, contele de Selagiu, îndeplinise cu succes mai multe misiuni pe lângă Basarab.

Nu se dovedește cu nimic că Basarab ocupase și Oltenia. Din singura împrejurare că dela 1291 nu se mai întâlnesc bani ungherești de Severin¹⁾, se poate deduce și că, încă de pe atunci, pe când la Argeș eră voevod Tihomir, Oltenia căzuse iar, în vremea slabului rege Andrei III, sub dependență bulgară. O stăpânire a voevozilor dela Argeș asupra Olteniei e greu de admis înainte ca ei să fi anexat Loviștea între 1311—1319. Apoi, dacă Loviștea ar fi fost anexată în urma Olteniei, ar fi fost considerată ulterior ca făcând parte din aceasta și nu din județul Argeș. Dar chiar dacă, după anexarea Loviștei, deci după 1311—1319, Basarab va fi cuprins și Oltenia, el a restituit-o Ungariei în vremea negocierilor cu contele de Selagiu, căci tocmai la 1324 găsim iarăș ban unghuresc de Severin.

Raporturile regelui cu voevodul român sunt bune după aceasta încă la 1327, când papa scriă, în favoarea catolicilor, atât contelui de Brașov și voevodului Ardealului, cât și «nobili viro Bazaras, vaivode transalpino». Și posesiunile acestuia papa le privește, ca și regele de sigur, ca fiind «in terris subiectis in regno Ungariae»²⁾. Mai știm că Basarab plătiă acum regulat «censum debitum regie maiestati»³⁾.

Numai puțin după 1327 găsim stricate relațiile dintre Carol Robert și Basarab. Cauza trebuie căutăată în luptele dintre Sârbi și Bulgari pe vremea țarului Mihail din Vidin, între anii 1325—1330, când și lipsesc bani de Severin, lupte în care a fost amestecat și regele Ungariei⁴⁾ și în care a intervenit, de partea Bulgarilor, după 1327 și Basarab.

Acesta a scuturat situația de «censualis» sau tributar al regelui, pe care o primise la 1324 și care n'avea dealtfel nimic umilitor⁵⁾ și a pornit

¹⁾ Onciul, I, c., p. 49, 729.

²⁾ Hurmuz., I, 1, p. 600—601. — Expresiunile papei se înțeleg fără a le referi la posesiuni de dincolo de Carpați ale lui Basarab, recunoscute apoi ca feode urmașilor lui, cum credea Onciul, I, c., p. 740—41.

³⁾ Izvoarele la Onciul, I, c., p. 49, nota 1.

⁴⁾ La 1325, papa scriă regelui că nu-l poate ajuta «ad refrenandum nationum infidelium tuo regno vicinarum, contra quas te pugnare frequenter oportet». (Hurmuz., I, 1, p. 594). Scrisoarea papei către Basarab la 1327 dovedește că la 1325 papa nu făcea aluzie și la voevodul român.

⁵⁾ La 1241, regele Bela recunoscuse suzeranitatea împăratului Frederic II, în schimbul făgăduinței de ajutor contra Tătarilor (Fessler, I, p. 443). — Regele Poloniei a fost «censualis» al regelui Boemiei (Iorga, Cele mai vechi cronică ungherești. Rev. ist.,

să ocupe mai întâiu Oltenia dependentă de Ungaria, unde a întâmpinat de sigur cea mai bună primire din partea voevozelor români, urmaşii ai lui Litovoi și Bărbat¹⁾, apoi țara Severinului cu «cetatea ei», de care cetate se amintește acum întâia oară.

După ce, în Iunie 1330, Românii și Bulgarii au fost înfrânți de Sârbi la Velbujd sau Chiustendil²⁾, Carol Robert a pornit asupra lui «Basaras, infidelis noster transalpinus», pentru «a redobândi părțile transalpine ale regatului» și anume «quedam confinia» pe care «schismaticul» Basarab și fiii lui le dețineau «in nostrum et sacre corone non modicum derogamen» și «in prejudicium sacri dyadematis regii et nostrum infideliter»³⁾. În Septemvrie, regele «per Zeurin... transtulit se in terram Bazarab vaivode... ut de ipsa terra ipsum Bazarab expelleret». După ce a reluat țara Severinului cu cetatea ei, le-a dat lui Dionisie Szecsy, cu titlul de ban. Când regele ajunsese la râul Motru, cum zice istoricul Fessler fără a arăta izvorul⁴⁾, sau poate la râul Lotru, Basarab îi făcuse propuneri de pace: despăgubiri de războiu; recunoașterea stăpânirii ungurești pe «țara Severinului cu dependențele ei», pe care regele le dețineă acum cu forță; plata regulată a tributului. Indemnă însă de voevodul Toma, moștenitorul fiilor lui Conrad de Tălmaci⁵⁾ și care speră probabil să redobândească și Loviștea, regele respinse oferta lui Basarab. Întră «in terram transalpinam» și în Noemvrie eră sub cetatea dela Argeș. Crezându-se victorios, dar având armata obosită după un drum de peste o lună și istovită din lipsă de hrană într'o țară pustie și necunoscută, Carol Robert declară că acordă pacea și ordonă retragerea. Basarab îi oferă călăuze să-l scoată din țară. Dar armata regală se văzută deodată atrasă în cursă și în strămtorile stâncilor fu de două ori măcelărită de voevodul român, care eră ajutat și de vecinii «Tătari».

VIII (1922), p. 16, nota 1). — Mai târziu Hugo Grotius aveă să formuleze această situație juridică: «Sunt puteri cari plătesc ceva alteia pentru a se răscumpără de atacurile ei, sau pentru a găsi în ocrotirea ei apărare contra atacurilor altora...; nu începe îndoiială că rămân totuș suverane, deși tributul ce plătesc, mărturisire a slăbiciunii lor, le micșorează întrucâtva demnitatea».

¹⁾ Iorga, *Geschichte des rum. Volkes*, I, p. 254.

²⁾ Jireček, *Gesch. der Bulgaren*, p. 290, 292. — Iorga, *Condițiunile de politică generală etc.*, I. c., p. 393.

³⁾ Hurmuz., I, 1, p. 623 (anul 1332), 625 (anul 1332), 633 (anul 1335). — Hurmuz., I, 2, p. 14 (anul 1351).

⁴⁾ Fessler, II, p. 49.

⁵⁾ Onciul, I. c., p. 738.

Regele însuș nu scăpă decât schimbându-și portul și, fugind, se întoarce la Temișoara¹⁾.

După această cumplită înfrângere, Carol Robert, reținut de altfel de alte interese în Boemia și Polonia, nu se mai gândi la revanșă. De tribut din partea Domnului transalpin n'a mai fost vorba²⁾. Voevodatele române din Oltenia rămaseră firește închinare lui Basarab. Chiar țara Severinului, cu sau fără cetatea ei, căzută sub stăpânirea acestuia, căci dela 1330 până la 1342, adică până la moartea lui Carol Robert, nu se mai găsec bani ungurești de Severin³⁾.

În Iulie 1342, se urcă pe tronul Ungariei regele Ludovic, care se anunță foarte energic. Când acesta veni în Ardeal, în vara anului 1343, Basarab socoti mai prudent să trimită în misiune pe fiul și acum asociatul său la domnie, Alexandru Basarab, pentru a restabili relațiile de odinioară⁴⁾. Plăți din nou tribut, rămase cu Oltenia, dar restituți regelui țara Severinului propriu zisă unde, dela 1342 înainte, reîncepe șirul banilor ungurești.

Astfel, raporturile dintre Basarab și Ungaria erau bune când, dela anul 1345, începe, cu Tătarii comandați de Otlamus sau Atlamos, o serie de lupte în Muntenia și chiar Moldova, la care participă Unguri, Secui și Români, aceștia conduși de Alexandru Basarab⁵⁾. În timpul

¹⁾ Fessler, II, p. 49. — Onciul, I, c., p. 29, nota 2 și p. 48, nota. — Iorga, Lupta pentru stăpânirea Vidinului. Conv. lit., 34 (1900), p. 977. — Acelaș, Carpații în luptele dintre Români și Unguri. An. Ac. Rom., Seria 2, Sect. Ist., vol. 38 (1915), p. 82 (crede că au fost două expediții, una asupra Severinului, alta asupra Argeșului). — A. Maricnescu, Dinastia lui Radu-Negru Vodă și dinastia Basarabilor. An. Ac. Rom., Seria 2, Sect. Ist., vol. 33 (1910—1911), p. 821. — N. Densușianu, în Gazeta Transilvaniei, No. 227—236 din 1909. — Cf. doc. publicat de V. Motogna în Rev. ist., IX (1923), p. 82—83.

²⁾ Fessler, II, p. 54—61.

³⁾ Pesty Frigyes, I, c., Titlul de ban ce-l poartă în acest interval Dionisie, este o simplă afirmare de pretenții și speranțe.

⁴⁾ Fessler, II, p. 91 și Huber, I, c., după Ion de Kiküllö, biograful regelui Ludovic. — Că Alexandru Basarab eră asociat la domnie, se vede din faptul că lui se adresează papa, la 1345, scriind în favoarea catolicilor, către voievozii «Olahilor Romani» «commorantes in partibus Ungarie Transilvanis, Ultralpinis et Sirmis» și anume «nobilibus viris: Alexandro Basarati et aliis tam nobilibus quam popularibus Olahis Romanis», lui Nicolae principe de Remecha (probabil Remetea temișană), voievozilor de Bivinis, Syprach, Zopus și Auginas (Hurmuz., I, 1, p. 697—98). Pentru că toți aceștia nu se pot identifica, nu se pot trage nici deducții asupra organizării politice a Munteniei și Olteniei, cum a încercat Huber, I, c.

⁵⁾ Hasdeu, Negru-Vodă, p. CXCIV și urm. — Fessler, II, p. 129, 131—33. — Huber, I, c., p. 16—17. — Iorga, Cele mai vechi cronici ungurești, Rev. ist., VIII

acestor lupte muri, la 1351—2 la Câmpulung¹⁾, bătrânul Basarab, iar tradiția adaogă că acolo s'a și îngropat²⁾.

Așadar, în timpul lui Basarab, voevodatul dela Argeș, în care se înglobase, probabil încă de către Tihomir, Câmpulungul, s'a întins asupra Loviștei între 1311—1319, apoi asupra Olteniei, mai puțin țara Severinului propriu zisă și în sfârșit asupra Țării-negre, adică a județelor Dâmbovița, Prahova și Buzău și a Munteniei sudice până la Dunăre, cucerite dela Negri-Tătari. Se cuvine deci cu dreptate lui Basarab epitetul de «mare», cum este numit pe piatra tombală a fiului său Alexandru. Acesta, care fusese asociatul și brațul drept al tatălui său, a desăvârșit numai, între 1352—4, izgonirea Tătarilor. La luptele contra acestora, în ultimul an, a luat parte însuș regele Ludovic.

Victoria, obținută astfel cu puteri unite și pe care Ungurii au crezut-o datorită intervenției miraculoase a Sf. rege Ladislav³⁾, a avut un mare răsunet și a constituit un titlu de glorie ce regele Ludovic și-a atribuit cu ostentație. Țara neagră, cucerită dela Negri-Tătari, el a considerat-o, ca și Transalpina de mai înainte, ca și Cumania de altădată, ca dependență a coroanei sale. Ca simbol al cuceririi a pus pe monedele sale un cap de arap, figurând când singur pe revers, când pe față alături de efigia în picioare a regelui, sau la picioarele lui⁴⁾. Cât privește

(1922), p. 18. — Acelaș, *Cronicele și tradiția noastră istorică*. An. Ac. Rom., Seria 2, vol. 33 (1910—1911), p. 144. — Al. Lapedatu, *Cum s'a alcătuit tradiția națională despre originile Țării Românești*, p. 290, nota 4.

¹⁾ Onciul, *Anul morții marelui Basarab*. In *Bulet. com. monum. ist.*, X—XVI (1917—1923), p. 101.

²⁾ Hrisov din 1714, privitor la mănăstirea Câmpulung: «Nicolae-Alexandru voevod, feciorul răposatului Basarab voevod.. ce le sunt trupurile îngropate la această sf. mănăstire... fiind pe atunci biserică de mir». (La Drăghiceanu, *Curtea domnească din Argeș*. *Bulet. com. monum. ist.*, I. c., p. 16, nota 3).

³⁾ Iorga, *Cronicile și tradiția noastră istorică*, I. c., p. 137.

⁴⁾ Simbolul eră potrivit pentru niște Negri-Tătari, pe cari încă dela 1240 arhidiaconul Toma de Spalatro îi descrisese ca «spâni, cu obrazul turtit și cu nasul cârn», (Fessler, I, p. 363). Intr'o biserică ungurească, Tătarul cu care luptă Sf. Ladislav este reprezentat cu chipul negru. (Reproducerea la Hasdeu, *Negru-Vodă*, p. LIV). Moneda regelui Ludovic, la Hasdeu, *ibid.*, p. CCXXII, care credeă însă că simbolul se referă la stăpânire asupra Basarabilor, a căror stemă ar fi fost capu de arap. Acel cap de negru nu poate reprezintă nici Dalmația, cedată de Venețiani lui Ludovic la 1358 (G. I. Brătianu, *Scutul unguresc în stema Basarabilor*. *Rev. ist.*, VII (1921), p. 126—27) pentru că emblema Dalmației sunt trei capete încoronate.

pe Basarab și pe fiul său Alexandru, pe lângă întinderea stăpânirii lor efective, ei s'au ales, ca cuceritori ai Țării-negre, cu porecla de Negru-Vodă, un titlu de cinste ce le-a hărăzit poporul¹⁾.

VI

Se explică deci ca la moartea lui Basarab, la 1351—2, fiul său Alexandru să fi înțeles să-i urmeze în domnie în virtutea dreptului de moștenire și a dreptului de cucerire, fără să solicite recunoaștere din partea regelui Ungariei și fără să admită suzeranitatea acestuia asupra unei țări câștigate cu vârsarea sângelui românesc, sub viteaza conducere a voevozilor români. Intr'un act dela 1359, regele Ludovic vorbește de «eo tempore quo Alexander Bazarati, vaivoda transalpinus, nos pro domini naturali recognoscere renuebat»²⁾). Acelaș act ne arată că s'au găsit însă boieri cari au dezaprobat atitudinea mândră a Domnului, socotind-o periculoasă și au emigrat în Ardeal³⁾. Pericolul tătăresc va fi îndemnat însă și pe rege și pe voevod să ajungă la o înțelegere, pe care o și găsim făcută la 1355, când o diplomă a lui Ludovic vorbește de misiunile pe cari Dimitrie, episcop de Oradea, le avusese pe lângă Alexandru Basarab «occasione pacis et concordiae inter nos et eundem tractandae, disponendae et firmandae». In această diplomă regele numește pe Alexandru Basarab, voevodul *nostru* transalpin⁴⁾). Așadar, Alexandru recunoscuse suzeranitatea Ungariei, că deține adică dela rege, ca beneficii, posesiunile lui — probabil pe cele oltene și pe cele din părțile foste tătărești. Intr'adevăr, într'o proclamație dela 1365 contra urmașului lui Alexandru, regele vorbește de beneficiile acordate acestuia, de *pactul* intervenit între ei și de *censul* datorit de voevodul român⁵⁾. Deocamdată, nu pare să fi fost vorba și de țara Severinului, căci șirul banilor ungurești este neîntrerupt până la 1356.

Dela 1357 însă, raporturile dintre rege și Alexandru Basarab se strică din nou, pentru a nu se mai restabili până la moartea acestuia.

¹⁾ Aceasta mi se pare explicația firească a epitetului de Negru-Vodă. Astfel îmi explic și de ce s'a atribuit Valahiei în cartea lui Ulric de Reichenhal (păstrată în ediție dela 1536) și chiar amânduror Principatelor de olandezul Levin Hulsius (1597) drept stemă, capete de arapi. (Hasdeu, *Etymologicum magnum Romaniae*, III, p. 2567 și 2575 v. Basarab). Este simbolul țărilor negre și nici de cum stema familiilor domnitoare.

²⁾ Hurmuz., I, 2, p. 60.

³⁾ Hurmuz., I, 2, p. 60, 98—100. — Huber, l. c., p. 9.

⁴⁾ Hurmuz., I, 2, p. 37.

⁵⁾ Hurmuz., I, 2, p. 92—93.

E probabil că Alexandru a profitat de împrejurarea că între anii 1355—1361 regele Ludovic a fost încontinuu ocupat cu expediții militare în Sârbia, Neapole, contra Veneției¹⁾ și împotriva lui Bogdan, maramureșanul rebel, ajuns Domn al Moldovei. Proclamația dela 1365 zice că Alexandru Basarab spre sfârșitul vieții și-a călcat credința, n'a respectat pactul încheiat cu regele și n'a plătit censul²⁾. Putem adăoga că Alexandru s'a folosit de încurcăturile regelui pentru a ocupa și țara Severinului, unde, dela 1357 la 1364 anul morții voevodului, nu mai întâlnim bani ungurești³⁾. Ceeace contribuia la înăsprirea raporturilor dintre rege și populațiile ortodoxe eră și tendința de a le impune cu orice preț ritul catolic, una din cauzele și a emigrării Românilor din Maramureș în Moldova⁴⁾.

Putem spune că dela 1357 până la moarte la 1364, Alexandru Basarab a domnit neatârnat de Ungaria, stăpân neturburat al Munteniei, Olteniei și chiar țării Severinului.

Expunerea de până aci despre Basarab și fiul său Alexandru, mai arată că este istoricește întemeiată tradiția olteană despre închinarea Olteniei către Negru-Vodă⁵⁾.

* * *

În răstimpul dela 1357 la 1364, Alexandru Basarab s'a ocupat în liniște de organizarea statului.

E probabil că încă voevodul Tihomir își mutase reședința dela Argeș la Câmpulung, ca o afirmare a stăpânirii românești în acel centru ungarosăsesc și catolic. Dar, în momentul morții lui Basarab, biserica Sf. Nicolae domnesc din Curtea de Argeș eră în construcție, cecece arată că chiar Basarab se gândise să revie la reședința originară. Biserica

¹⁾ Fessler, II, p. 133—5. — Huber, I. c., p. 26—27. — Jireček, Geschichte der Serben, I, p. 421—2.

²⁾ Hurmuz., I, 2, p. 92—93.

³⁾ Pesty Frigyes, I, p. 248 sq. — Iorga, Lupta pentru stăpânirea Vidinului, I. c., p. 980—1. — Onciul, Titlul lui Mircea, I. c., p. 735, nota. — Excepție face numai anul 1359, când regele, victorios în Sârbia, restabilește și banatul de Maciova în vechile hotare. (Fessler, II, p. 142).

⁴⁾ Fessler, II, p. 143.

⁵⁾ Hasdeu, Negru-Vodă, p. VII. — În cronică țării, tradiția s'a deformat în sensul că Basarabii s'ar fi închinat lui Negru-Vodă; explicația am dat-o în broșura «Banii și căimacamii Craiovei» (extras din revista «Arhivele Olteniei», anul III (1924), No. 13), p. 7—10.

aceasta a fost sfârșită de zid și în parte zugrăvită în vremea lui Alexandru¹⁾.

Se știe însă că la 1359 Alexandru a obținut, după mai multe stăruințe, dela patriarhia din Constantinopol, înființarea unei mitropolii a «toată Ungro-Vlahia», adică a Vlahiei despre Ungaria²⁾. Titular a fost numit mitropolitul de Vicina, Iacint, pe care voevodul îl chemase «cu câțva timp mai nainte lângă dânsul»³⁾. Se pune întrebarea în ce biserică va fi slujit Iacint, deoarece Sf. Nicolae domnesc nu eră încă sfârșit.

«Vieța lui Nifon», scrisă între 1517—1521, zice că Neagoe-Vodă «parse mitropolia din Argeș din temelia ei și zidi în locul ei altă sfântă biserică»⁴⁾, adică biserica episcopală de azi. Inscripția pusă de Neagoe pe noua lui ctitorie glăsuște și ca că clădirea s'a făcut în locul altei biserici «pe care am găsit-o Domnia mea la Curtea de Agreș, dărâmată și neîntărită»⁵⁾. Din vremea lui Radu cel Mare, adică de vreo 20 de ani, mitropolia țării fusese dealtfel mutată dela Argeș la Târgoviște. Nici «Vieța lui Nifon», nici alt izvor, nu spune că biserica mitropolitană ar fi fost vreodată alta decât aceea pe care a dărâmat-o Neagoe-Vodă. Cel mai vechiu chip de ctitor ce s'a găsit figurat în biserica episcopală de azi, înainte de restaurare, eră al lui Radu Vodă-Negru cu soția sa Ana⁶⁾, adică al lui Radu fiul lui Alexandru. Vechiul pomelnic, dela 1785, ce ni s'a păstrat, începe cu Basarab, Alexandru, Radu⁷⁾. Deducția din aceste puține elemente pare a fi că Iacint a slujit într'o veche biserică a voevozilor dela Argeș, pe care a restaurat-o apoi Radu, fiul lui Alexandru.

Pe lângă această biserică, probabil modestă și destinată uzului obștesc, s'a început, încă de pe vremea lui Basarab, biserica domnească — mai falnică și mai potrivită cu noua situație a voevodului — din cuprinsul, cum arată săpăturile, al curții domnești⁸⁾, un fel de capelă particulară a familiei voevodale.

¹⁾ D. Onciul, In- chestia bisericii domnești dela Curtea de Argeș. Extras din Bulet. com. monum. ist., IX, p. 14, 17.

²⁾ Și nu în înțeles de dependentă de Ungaria, cum credeă Onciul, Titlul lui Mircea. Conv. lit., 35 (1901), p. 1020 și A. Marienescu, l. c., p. 555. — Cf. V. Bogrea, în Anuarul Institutului de istorie națională din Cluj, II (1923), p. 357.

³⁾ Hurmuz., XIV, p. 2. — Iorga, Condițiile de politică generală etc., l. c., p. 388.

⁴⁾ Arhiva istorică, I, 2, p. 148.

⁵⁾ Gr. Tocilescu, Curtea de Argeș, p. 23.

⁶⁾ Ibid., Picturile fusese retușate la 1761. (Ibid., p. 53).

⁷⁾ Convorbiri literare, 49 (1915), p. 1121.

⁸⁾ Vezi planul în Bulet. com. monum. ist., X—XVI (1917—1923), p. 5.

Fiindcă mitropolia s'a înființat la Argeș, tot aci trebuie să fi fost, la 1359 și scaunul domniei, strămutat deci iarăș dela Câmpulung. Totuș și Alexandru a fost îngropat, la 16 Nov. 1364, la Câmpulung¹⁾ ca și tatăl său, «marele» Basarab și, probabil, bunicul său Tihomir. Se vede că moartea l-a surprins acolo și că n'a mai fost transportat la Argeș. Dealtfel, el figură, încă în sec. XVIII, împreună cu fiul său Radu, ca cei mai vechi ctitori, pe pereții bisericii din Câmpulung²⁾, ceea ce însemnează că el a făcut și aci o biserică nouă pe locul aceleia, poate de lemn, în care se îngropaseră înaintașii săi. A făcut adică la Câmpulung ceea ce Ștefan cel Mare a făcut mai târziu la Rădăuți.

* * *

Astfel, domnia lui Alexandru este atât de strâns legată, încă dela 1335, cu a tatălui său Basarab, încât ceea ce tradiția veche populară munteană atribue lui «Negru-Vodă» se potrivește tot atât de bine și tatălui și fiului: alungarea Tătarilor dela răsărit de Olt, întemeierea domniei Țării Românești. Cât privește partea din tradiție despre soția lui Negru-Vodă, că ar fi făcut — exact nu poate fi decât că a refăcut — biserica papistașă din acest oraș, ea se referă mai de grabă la catolica sau convertita Clara, documentar dovedită ca a doua soție a lui Alexandru³⁾, decât la pretinsa doamna Marghita a lui Basarab⁴⁾.

1) Piatra lui tombală, admirabil conservată, eră și pe vremea stolnicului C. Cantacuzino, ca și azi «dinaintea jeșului egumenesc». (Cronologia tabelară, la Iorga, Operele lui C. Cantacuzino, p. 20). Domnul este numit Nicolae-Alexandru, prin adăogire poate a numelui sfântului din hramul bisericii domnești dela Curtea de Argeș.

2) Vezi aci, p. 34—5.

3) Hurmuz., I, 2, p. 158 (scrisoarea papei din 1370).

4) Existența ei este îndoelnică deși este numită într'un hrisov dela Constantin-Vodă Șerban. (Lapedatu, Cum s'a alcătuit tradiția....., p. 291, nota 3) și în pomelnicul dela Câmpulung «prefăcut și înnoit» la 1701. (Drăghiceanu, l. c., p. 25). — Banul Mihai Cantacuzino stă la îndoială între Marghita lui Basarab și Ana lui Radu-Negru (Tunusli, p. 13, 127—28). — Și Sân-Nicoară dela Argeș este atribuit de popor Margaretei lui Negru-Vodă. (N. Gabrielescu, Ruinele Sân-Nicoară, 1888, p. 3). — Deoarece Negru Vodă-s'a confundat cu vremea cu Radu, care a devenit Radu-Negru (vezi p. 34 sq.), aceleași ctitori catolice s'au atribuit și Anei, soția lui Radu. (Mihai Cantacuzino, l. c.). — În Revista catolică, 1914, p. 79, Auner propune că Marghita ar fi Ana, devenită Margareta sub influența lui Bandini, care arată pe principesa ungară Margareta ca ctitoră a vechilor biserici catolice din Moldova. (An. Ac. Rom., XVI, p. 53, 63, 91). Auner limitează chiar între 1378—1382 înființarea mănăstirii catolice din Câmpulung. Dar nu-i dovedit cu nimic că Ana ar fi fost catolică.

Așadar, Negru Vodă al tradiției nu este numai Basarab¹⁾, ci și fiul său Alexandru și cu dreptate: în timpul domniei celui dintâiu și ca asociat al lui, a început Alexandru cucerirea Țării-negre, izgonind pe Negri-Tătari. Față cu porecla glorioasă de Negru-Vodă, în care tradiția populară a contopit pe acești doi Domni, se înțelege și de ce tradiția olteană spune că Oltenia s'a închinat lui Negru-Vodă. Această poreclă strălucită a eclipsat în fine amintirea lui Tihomir, de care tradiția, chiar la Câmpulung, n'a mai știut nimic; deaceia, tradiția atribue lui «Negru-Vodă» și așezarea scaunului domnesc la Câmpulung.

VII

La 16 Nov. 1364 se urcă în scaunul domnesc Vladislav voevod, fiul, născut dintr'o primă soție ortodoxă, al lui Alexandru²⁾.

Încă dela 5 Ianuarie 1365, din reședința dela Vișegrad, regele Ludovic dă o proclamație împotriva noului voevod, pe care-l declară și necredincios și dușman. Vladislav este acuzat că, urmând relele obiceiuri părintești, n'a recunoscut pe rege ca pe Domnul său firesc; s'a urcat în scaun fără a cere confirmarea regelui; deține, fără autorizația acestuia, beneficiile acordate tatălui său; nu respectă angajamentele acestuia; își atribue «titulum fictum... în contumeliam Domini a quo debent sua dependere insignia»³⁾. Titlul acesta fictiv poate să fi fost, cum cred unii istorici, titlul de rege, prin care Vladislav va fi voit să-și afirme neatărnarea. Se mai poate însă să fi fost vorba numai de titlul de ban de Severin, pe care Vladislav și-l va fi însușit pentrucă deține de fapt, ca și tatăl său în ultimii ani de domnie, țara Severinului, ba chiar ocupase, îndată după urcarea în scaun și în înțelegere cu cumnatul său Strașimir, țarul bulgar din Vidin, cetatea Severinului. Deaceia și proclamația lui Ludovic, chemând oastea regală «ad conterendam proterviam» lui Vladislav «rebellis et hostis», hotărăște că ea se va aduna la 24 Februarie 1365 la Temișoara, pentru a redobândi țara ocupată de voevod și care este a regelui «după drept și moștenire»⁴⁾.

Regele atacă mai întâiu pe Strașimir, cuprinse Vidinul la 30 Maiu 1365 și duse captivi în Ungaria pe țarul bulgar și pe soția lui, sora lui

¹⁾ C. Kogălniceanu, Basarab I zis Negru. Buc., 1908. — Al. Lapedatu, o. c., passim.

²⁾ C. Kogălniceanu, Biserica Sf. Nicolae domnesc. In Convorb. lit., 54 (1922), p. 727. — Scrisoarea papei din 1370, citată.

³⁾ Hurmuz., I, 2, p. 92—93.

⁴⁾ Ibid.

Vladislav. În Iunie, Ludovic eră «lângă Severin». Intimidat sau abil, voevodul român recunoscu suzeranitatea regelui victorios și evacua țara Severinului, căci la 1365 găsim un ban unguresc de Severin¹⁾. Astfel se restabiliră relațiile și într'un act dat din Orșova la 10 Oct. 1366, regele numește pe Vladislav «voevodul nostru transalpin²⁾. Dar, în urma cuceririi Vidinului, Ludovic dădu acestor stăpâniri dunărene o nouă organizare. La 1366, în loc de ban de Severin, întâlnim căpitani ungurești de Vidin, iar la Maiu 1367 pe primul ban unguresc zis al «Bulgariei»³⁾.

În acelaș an 1367 însă, Vidinul unguresc este amenințat de o coaliție între Șișman, țarul bulgar dela Târnova, frate vitreg și dușman al captivului Strașimir, Turci și un oarecare Zoaykuch, despot la Varna și Mesemvria. Acesta oferii celorlalți să cucerească Vidinul, în schimbul unei răsplătiri bănești de 180.000 galbeni. Domnul Iorga, care ne împărtășește aceste știri, pe bază de izvoare ungurești, adaogă că nu se cunoaște «cât erau de serioase, nici care fù efectul pe care-l produsera la curtea ungurească»⁴⁾. E de crezut că tocmai de aceste împrejurări a avut cunoștință Vladislav și că a profitat de îngrijorarea curții ungurești, pentru a-i crea o nouă dificultate și a o sili la concesiuni, năvălind atunci, prin vara sau toamna anului 1367, peste Carpați. Pretextul poate să fi fost modul cum se sfârșise, în Ianuarie acelaș an, hotărnicia ordonată de rege, în Octomvrie precedent, a satelor Orlat, Tilișca, Icilău și Săcele, din Amlaș «a parte terrarum domini Ladislai Vaivode nostri transalpini»⁵⁾, adică despre teritoriile Domnului muntean, *e regione*, în direcția lor⁶⁾, adică despre Loviștea. De năvălirea lui Vladislav amintește și încă incidental, un singur document, din Nov. 1369, în care se spune numai că niște acte de proprietate, păstrate la mânăstirea Sf. Nicolae din Tâlmaci, fuseseră arse când cu invazia lui Layk

¹⁾ Fusese numit, firește numai onorific, încă dela 1364. (Pesty Frigyes, l. c.).

²⁾ Hurmuz., I, 2, p. 136. — Nu pot împărtăși părerea istoricilor noștri că regele, deși victorios, ar fi cedat lui Vladislav Severinul încă dela 1365, pentru a-l mângâia de scoaterea lui Strașimir din Vidin, a-l despărți de cauza acestuia și a nu-l mai avea dușman al slabei stăpâniri ungurești instalate acolo. (Hasdeu, Negru-Vodă, p. CCXIX CCXX. — Iorga, lupta pentru stăpânirea Vidinului; l. c., p. 980—81. — I. Minea, Din trecutul stăpânirii românești asupra Ardealului, p. 9).

³⁾ Iorga, l. c., p. 972—73.

⁴⁾ Ibid., p. 974.

⁵⁾ Pretextul și data, propuse de Bunea, Stăpânii țării Oltului, p. 18.

⁶⁾ Că acesta este înțelesul doc. de delimitare, a arătat Iorga, l. c., p. 981, nota 1.

voevod, fără a se arăta când s'a făcut invazia. Documentul acesta nu dovedește decât că evenimentul a avut loc înainte de primăvara anului 1369¹⁾.

Situația Vidinului unguresc eră astfel la 1367 încât, în Dec. acest an, regele chemă pe nobili la o expediție pe care declară că voește s'o conducă personal și al căreia scop, deși nu se arată²⁾, nu poate să fi fost decât salvarea orașului amenințat. În aceste împrejurări, Ludovic nu putea dori, firește, să aibă încă un dușman pe lângă acei cari-l pândiau. Se înțelege deci ca acum să se fi gândit să-și asigure concursul lui Vladislav, care avea interes să reia țara Severinului, dar nu și să ajute pe Șişman, rivalul cumnatului său, să ocupe Vidinul. Acum se înțelege ca pentru a câștiga pe Vladislav și a-l legă mai strâns de coroana ungară, regele să-i fi făcut, cu nume de feode, concesiunea celor două provincii pe cari le găsim apoi figurând în titulatura Domnului muntean: țara Severinului și țara Făgărașului.

Țara Severinului propriu zisă, județul Mehedinți, fusese în stăpânirea lui Basarab, în neatârnare de Ungaria, de pe la 1328 până la 1342

¹⁾ În acest doc. se intercalează textual două acte anterioare și anume: a) o scrisoare din Sentimre, cu data feria tertia (= Marți) post festum beati Martini confessoris (11 Nov.), deci din 13 Nov., 1369, a vicevoadului Ardealului (al căruia nume nu se arată) către capitolul din Alba-Iulia, ordonând să se cerceteze despre pierderea unor acte la arderea mănăstirii Sf. Nicolae din Tâlmaci, când cu invazia lui Layk voevod (Zimmerman-Werner-Müller, Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen, II, p. 333, No. 933); b) răspunsul, cu data de 28 Nov. al capitolului din Alba-Iulia către *vicevoadul Petru*, că cercetarea s'a făcut «feria quarta (= Miercuri) post festum beati Briccii confessoris», adică la 14 Nov. (Ibid., p. 335, No. 935). Onciul a observat că eră cu neputință ca cercetarea ordonată din Sentimre la 13 Nov. să se fi executat la Tâlmaci de capitolul din Alba-Iulia, chiar în ziua următoare. Onciul a observat și că un interval de câteva zile (opt) nu se poate obține decât admitând anul 1365 și cetind, în prima scrisoare, ziua Sf. Martin *papa*, care se confundă adesea cu Sf. Martin confesorul. Astfel, Onciul puneă invazia lui Vlaicu în Ardeal la 1365 și admiteă că tot atunci, ca urmare a ei, regele concedase lui Vladislav feodul de peste munți, ceea ce este însă în contradicere cu documentele. — Iorga propuneă anul 1368 și cetirea Sf. Martin de vară (Lupta pentru stăpânirea Vidinului, I. c., p. 980, nota 1). Dar originalul a fost examinat din nou și cetirea dovedită exactă. (Onciul, Titlul lui Mircea. Cony. lit., 36 (1902), p. 734, nota). Altă greutate vine din faptul că la Nov. 1369 vicevoadul Petru, dovedit ca atare dela 13 Oct. 1368, nu mai trăia, fiind căzut în luptă cu părcălabul Dragomir la începutul anului 1369 (vezi p. 25). Ceea ce este sigur este numai că doc. intercalate sunt din vremea vicevoadului Petru, adică dintre Oct. 1368—*primăvara 1369* și că deci înainte de această din urmă dată a avut loc invazia lui Vladislav în Ardeal. Documentul nu permite o fixare mai de aproape.

²⁾ Hurmuz. I, 2, p. 139.

la moartea lui Carol Robert. Alexandru Basarab o deţinuse apoi din nou, dela 1357 până la moarte, la 1364. În acest an, fiul său Vladislav ocupase şi cetatea Severinului, luând pare-se şi titlul de ban dar, în urma expediţiei militare a lui Ludovic contra lui, fusese nevoit să restituie acestuia ţara Severinului. Acum, spre sfârşitul anului 1367, o dobândiă din nou, de astădată din mâinile regelui, cu nume de feod şi cu titlu de ban al Severinului, din mila însă nu numai a lui Dumnezeu dar şi a coroanei ungare. I s'a cedat şi cetatea, care, în urma organizării unui banat al «Bulgariei» cu reşedinţa la Vidin, nu mai avea pentru Unguri importanţa de odinioară.

Cât priveşte ţara Făgăraşului, cedată acum lui Vladislav cu titlul de duce, ea eră, ca ducată, o alcătuire politică-administrativă nouă şi de aceea este şi numită, într'un act al voevodului român, o «nova plantatio»¹⁾.

Un privilegiu comercial acordat Braşovenilor la 28 Ian. 1368, este întâiul act cunoscut nouă azi în care Vladislav se intitulează: «Ladislavus, Dei et regie maiestatis gratia, vaivoda transalpinus et banus de Zeurinio», iar pe pecete se adaogă: «dux de Fugrus»²⁾.

* * *

¹⁾ Ţara Făgăraşului se dovedeşte în stăpânire ungurească la 1366, când regele dăruieşte unui conte Stanislav satele Cernatul, Branul şi Satul-Lung. (Iorga, Lupta pentru stăpânirea Vidinului, I. c., p. 979, nota 1). Prin urmare Făgăraşul n'a putut fi cedat lui Vladislav înainte de 1366, cum credeă Onciul, Titlul lui Mircea, în Conv. lit., 36 (1902), p. 735, nota. — Cât priveşte Amlaşul, el n'a aparţinut niciodată lui Vladislav. Satele Orlat, Tilişca, Icilău, Săcele, din Amlaş, erau la 1364 ale lui Konya, fiul lui Toma de Tălmaci (Iorga, I. c., p. 980, n. 1). Iorga a arătat (ibid., p. 981, nota 1) că actul de delimitare dela 10 Oct. 1366 n'are înţelesul ce-i atribuieă Onciul (I. c., p. 51, 731, 743) că Vladislav ar fi obţinut, cuprins în denumirea de Făgăraş, şi ţinutul numit mai apoi Amlaş. Dealtfel, la 1370 Ungurii lucrau la înălţarea cetăţii Landskrone (Turnu Roşu), la punctul de trecere din Loviştea în Amlaş şi întâlnim acolo un castelan şi la 1378. (Hurmuz., I, 1, p. 154. Iorga, I. c., p. 980, nota 1). În fine, la 1383 regina Maria dăruieşte episcopului transilvănean satele Sălişteca, Valea, Sibiel şi Cacova din ţinutul Amlaşului. (Hurmuz., I, 2, p. 278). Prin urmare «nova plantatio» din actul dela 15 Iulie 1372 (Hurmuz., I, 2, p. 198—9), nu se referă la o întindere mai mare dată de rege ţării Făgăraşului, prin alipirea la ea şi a teritoriului zis mai târziu Amlaş, cum au crezut Hasdeu şi Onciul, printr'o greşită înţelegere a actului de delimitare dela 1366.

²⁾ Hurmuz. I, 2, p. 144—45. În acest act se vorbeşte de «vama cea nouă dela Slatina», înfiinţată deci de curând la punctul de trecere al traficului între cele două părţi ale stăpânirii voevodului muntean pe malurile Oltului.

Așadar, Vladislav eră legat acum de coroana ungară nu numai prin lanțurile slabe ale voevodului transalpin, dar și prin cătușele feudale ale banului de Severin și ale ducelui de Făgăraș.

În Martie 1368, un emisar al regelui se găsea în misiune pe lângă «Layk, voevodul transalpin»¹⁾. Suzeranul cerea vasalului ajutorul feudal pentru apărarea Vidinului. În Iulie, regele primia dela trimisul său asigurări formale că «Layk voevod își va îndeplini datoria... pe deplin și va trimite destule provizii la Vidin»²⁾. Erau însă pe lângă rege sfetnici, sinceri sau interesați, cari se îndoiau de intențiile lui Vladislav³⁾. Deaceea când, în Septembrie, izbucniră turburări în banatul Vidinului, regele nu se mulțumi cu asigurările voevodului. El mobiliză împotriva lui Vladislav, mai întâiu pentru a-l ține în respect⁴⁾, apoi pentru a obține dela el contingentul pe care, în Octombrie, apărătorii Vidinului îl așteptau de măcar 3 sau 4 banderii ale voevodului muntean⁵⁾. E sigur că Vladislav se lăsa greu și îndoelile regelui în privința intențiilor lui creșteau. La 1368 găsim chiar un ban unguresc de Severin, ceceace însemnează că regele ocupase cetatea. Totodată fu luat, pare-se, ostatec ruda lui Vladislav, Ladislav de Doboca din țara Făgărașului. Sub această presiune se hotărî Vladislav să pornească în ajutorul Vidinului. Făcând însoțit și de Doboca, la liberarea căruia se vede că regele consimți. Contingentul românesc se purtă vitejește. La aceste împrejurări se referă diploma dată de Vladislav lui Doboca, lăudând purtarea acestuia: «Cum liber esset factus ab excellentissimo principe Ludovico..., adhuc nos semper eramus sub iugo, sed in gratia principis praedicti, exercitum validum contra Turcos infideles et imperatorem de Tyrna in Bulgaria proclamari fecimus, ipse magister Ladislaus Doboka... nobiscum et cum exercitu nostro, viriliter contra saevissimos et infideles Thurcos et imperatorem de Tyrna, ipsosque invadendo, perpetravit actus militares nobiles...»⁶⁾.

¹⁾ Iorga, I. c., p. 975.

²⁾ Ibid, p. 982.

³⁾ I. Minea, Relațiile politice dintre Țara Românească și Ungaria pe timpul lui Ludovic I. Conv. lit., 44 (1910), p. 1131.

⁴⁾ Astfel înțeleg doc. din Sept. 1368, care vorbește de expediția începută contra lui Vlaicu. (I. Minea, I. c., p. 1134—5).

⁵⁾ Iorga, I. c., p. 983. (Acest doc. a fost trecut cu vederea de Minea, o. c.).

⁶⁾ Hurmuz., I, 2, p. 198. — Izvoarele doveditoare că Vlaicu a venit în ajutorul Ungurilor la Vidin spre sfârșitul anului 1368, la Onciul, Titlul lui Mircea. Conv. lit., 37 (1903), p. 17, nota 2. — Fessler, II, p. 154—5. — Altă interpretare a documentelor la V. Motogna, Răsboaiele lui Vlaicu-Vodă cu Ungurii. Rev. ist., IX (1923), p. 13—20.

Vidinul rămase în stăpânirea Ungurilor. La 12 Nov. 1368, regele se află la Cladova, în fața Severinului¹⁾ care fû redat lui Vladislav. Dizolvarea armatei ce se mobilizase în Ardeal contra acestuia, fû hotărâtă pentru ziua de 7 Dec.²⁾

Dar, în Vidin, din cauza misionarilor catolici prea zeloși³⁾, izbucni o răscoală și în Ian. 1369 găsim pe Vladislav stăpân al orașului. La 12 Februarie, ortodoxii măcelăresc mai mulți misionari catolici⁴⁾. Impotriva vasalului acuzat, poate pe nedrept, de felonie, regele pune imediat la cale două expediții. Din Ardeal pornesc în Transalpina voevodul Nicolae și vicevoevodul Petru. Aceștia, după ce trecură râul Ialomița, ajunseră la cetatea de pe Dâmbovița, din satul Stoenesti de azi, unde căzura amândoi și alți comandanți, sub loviturile părcălabului Dragomir, în împrejurări identice cu cele dela 1330 sub cetatea dela Argeș. Lupta a avut loc înainte de 20 Febr. 1369, când voevod al Ardealului nu mai este Nicolae ci Emeric și după 13 Oct. 1368, când apare întâia oară ca vicevoevod Petru. Complexul evenimentelor permite a o fixa în Ianuarie sau începutul lui Februarie 1369⁵⁾. De altă parte, regele însuș, din apropierea Severinului, trimise pe banul de Maciova, Nicolae de Gara, să ocupe cetatea, ceace se și făcû fără mare rezistență, pare-se, din partea Românilor⁶⁾. Avem astfel, la 1369, un ban unguresc de Severin. Ungurii reocupară și Vidinul.

¹⁾ I. Minea, l. c., p. 1135.

²⁾ Ibid.

³⁾ Huber, l. c., p. 32, arată că silnicele convertiri la catolicism, cari urmau să fie un mijloc de maghiarizare, nu puteau da rezultatele așteptate de regele Ludovic și de urmașii lui.

⁴⁾ Izvoarele la Onciul, Originile, p. 193.

⁵⁾ Până la lucrarea lui Minea (l. c.), Emeric ca voevod al Ardealului nu eră cunoscut decât dela 26 Iunie 1369 (Huber, l. c., p. 33—34. — Onciul, l. c., p. 18, nota 3). Expediția nu poate fi pusă în Sept. 1368, sub cuvânt că un doc. de atunci vorbește de expediție începută contra lui Vlaicu (Minea, l. c., p. 1134—35), pentrucă în Oct. se aștepta la Vidin contingentul lui Vlacu, care a și sosit, pentrucă în Sept. Petru nu este dovedit încă vicevoevod al Ardealului și pentrucă dubla expediție a fost evident motivată de ocuparea Vidinului de către Vladislav. Un doc. din Dec. 1369 vorbește de amânări de judecată ce se acordaseră, în timpul războiului cu Vladislav, până la 7 Dec. 1369. Data 1369 este admisă de Zimmerman-Werner-Müller, Onciul, Iorga.

⁶⁾ Fessler, II, p. 156—57. — Minea, l. c., p. 1135—6, pune ocuparea Severinului puțin după 12 Nov. 1368, când regele se află la Cladova, ca o urmare a înfrângerii suferite de Unguri pe Dâmbovița, dată ce nu se poate admite tot din motivele arătate la nota precedentă.

Dar regele înțelese în sfârșit că nu va putea stăpâni multă vreme nici unul din aceste orașe. Se hotărî, pe chezășia lui Vladislav, să libereze pe Strașimir și-l reinstală, prin Sept. 1369, în Vidin, luând ca ostateci pe două fiice ale lui¹⁾. Astfel se restabili și înțelegerea între rege, și Vladislav. Acesta, într'un act dela 25 Nov. 1369, se intitulează iarăș: «*Dei et regis Hungariae gratia, vaivoda transalpinus et banus de Zeurinio, necnon dux de Fogaras*» și încuviințează numirea în țară a unui sufragane al episcopului catolic din Ardeal²⁾. Totuș, din neîncredere de sigur, amănările de judecăți ce se acordaseră în Ardeal, în timpul războiului cu Vlaicu, pentru termenul de 7 Dec. 1369, se prelungesc din nou până la 30 Aprilie 1370³⁾.

În Ianuarie 1370, papa exprimă Doamnei Clara, văduva lui Alexandru Basarab și mama vitregă a lui Vladislav, mulțumirea pentru convertirea la catolicism a fiicei ei, soția lui Strașimir din Vidin, iar în Aprilie felicită, cam târziu, pe Vladislav, care redevenise acum vasal credincios al regelui și de care putea avea nevoie, pentru victoria asupra Turcilor⁴⁾.

* * *

Demersurile ce papa, după înfrângerea Sârbilor de către Turci pe râul Marița în Sept. 1371, le făcù pe lângă rege pentru o cruciadă contra păgânilor, rămâneau fără ecou. Ludovic, încoronat și rege al Poloniei în Nov. 1370, eră preocupat de interese diverse în Polonia, Brandenburg și Italia. De altă parte, știă că cruciada ar trebui s'o întreprinză aproape singur; papa chiar, subordonă ajutorul de dat Bizantinilor, trecerii lor la catolicism. În fine, regele nu simția încă direct pericolul turcesc la hotarele Ungariei. Atitudinea lui de indiferență față de împrejurările din Balcani, eră o greșală politică pe care Ungaria avea s'o plătească mai târziu⁵⁾.

Știind așadar, că pe Ungaria nu se putea sprijini împotriva păgânilor tot mai amenințători, începù Vladislav, cu toată opunerea unor boieri pe care-i găsim refugiați la curtea ungurească⁶⁾, o politică de apropiere

¹⁾ Iorga, Lupta pentru stăpânirea Vidinului, I. c., p. 987.

²⁾ Hurmuz., I, 2, p. 148—9.

³⁾ Hurmuz., I, 2, p. 150, 221. — Onciul, Originile, p. 192. — Acelaș, Titlul lui Mîrcea. Conv. lit., 37 (1903), p. 19, nota.

⁴⁾ Hurmuz., I, 2, p. 158—9.

⁵⁾ Huber, I. c., p. 42—44.

⁶⁾ Hurmuz., I, 2, p. 995—6.

de Turci, pentru care, fără cădere deci, Ungurii îl învinuiau și-l supra-veghiau între anii 1372-4¹⁾). Mai mult chiar, în loc de a lupta cu Turcii, Ludovic se răsboi cu Vladislav. La 1372, întâmpinăm un ban unguresc de Severin, dar Vladislav reia cetatea. La 1373, voevodul pierde Făgărașul, constatat atunci în stăpânirea Ungurilor²⁾, cari ridică cetatea dela Bran³⁾. Tot atunci, papa aruncă excomunicarea asupra Ardele-nilor cari vând Românilor și Turcilor arme, de cari, zice, aceștia se servesc pentru a ataca pe creștini⁴⁾. În acelaș an în fine se întărește Orșova, se vorbește de «tributum» dela Orșova, ceea ce arată că aci cră granița⁵⁾ și se ordonă oprirea acolo a sării din Valahia⁶⁾.

Și între 1374—7, cu toate preocupările sale în Polonia⁷⁾, regele se răsboește cu voevodul român. La 1376 și 1377 întâmpinăm iarăș ban unguresc de Severin⁸⁾. În acest din urmă an, regele ridică la starea de nobil pe un oarecare Nicolae, care fusese rănit în luptele din «țara lui Basarab, pe malul Dunării, împotriva prea puternicului adversar Godon», care pare a fi Radu, «fratele lui Vladislav»⁹⁾. În Nov. acelaș an, regele exprimă speranța că «Transalpina va ajunge iarăș sub puterea lui»¹⁰⁾.

Astfel, de pe la 1373 Vladislav stăpânește, neatârnat de Ungaria, posesiunile lui transalpine și țara Severinului, fără Făgăraș și, dela 1376, fără cetatea Severinului¹¹⁾. Se intitulează voevod transalpin numai din mila lui Dumnezeu, dar nu mai este nici ban de Severin, nici duce de Făgăraș. Din această vreme avem un hrisov al lui, fără dată, pentru ctitoria lui dela Vodița, confirmând acesteia satele Jidoștița, Costeni, Topolnița, toate în Mehedinți, în apropierea Severinului și chiar niște venituri din Dunăre¹²⁾.

¹⁾ Onciul, I. c., p. 20, nota 6.

²⁾ Ibid., p. 19, 22.

³⁾ I. Minea, Urmașii lui Vladislav I. Conv. lit., 50 (1916), p. 693.

⁴⁾ Hurmuz., I, 2, p. 207.

⁵⁾ I. Minea, I. c. — Iorga, Lupta pentru stăpânirea Vidinului, I. c., p. 997, nota 2.

⁶⁾ Hurmuz., I, 2, p. 213.

⁷⁾ Fessler, II, p. 173—5.

⁸⁾ Hurmuz., I, 2, p. 236. C. Kogălniceanu Ist. Românilor. Iași 1903, I. 92—3.

⁹⁾ Iorga, Români în câteva noi izvoare apusene. Rev. ist., VI (1920), p. 200. — O altă diplomă regală din 1377, care răsplătește pe Benedict «specialiter pro morte olim *magistri Petri* fratris sui, in expeditione nostra contra Olachos transalpinos...» (Hurmuz., I, 2, p. 248) se referă la expediția dela începutul anului 1369.

¹⁰⁾ Hurmuz., I, 2, p. 242.

¹¹⁾ Onciul, I. c., p. 29.

¹²⁾ Ștefulescu, Tismana, p. 48.

Deacum, țara Severinului rămâne pentru totdeauna alipită de celelalte posesiuni oltenești ale voevozilor transalpini. Deaci înainte, diferendele între acești voevozi și regii Ungariei nu se mai vor ivi decât pentru cetatea Severinului și pentru țara Făgărașului. Titlul unguresc de ban al Severinului, pentru dregătorul stăpânirii reduse acum în aceste părți la singura cetate, și dispare dela 1378, pentru că nu mai însemnă decât afirmarea unei pretenții deșarte¹⁾.

Amintirea evenimentelor din timpul domniei lui Vladislav, s'a păstrat la mănăstirea Tismana, cu care se contopise de timpuriu administrația ctitoriei dela Vodița a acestui Domn. Tradiția dela Tismana este cuprinsă în «Vieța prea cuviosului Nicodim sfințitul», redactată la 1763 de episcopul de Râmnic, Partenie²⁾. Tradiția știe că Vladislav eră frate cu Radu-Negru; zice că Vladislav eră «Domnul Românilor din Ardeal, din bănia Severinului, din Banat, din Ungaria», ceea ce evident se referă la feodele lui și că eră stăpânul celor cinci județe din Oltenia. Adaogă că fratele lui Vladislav, Radu, ședeă la Argeș și cărmuiă cele 12 județe de peste Olt. Și această parte a tradiției pare a aveă un temeiu istoric. S'au păstrat, într'adevăr, monede cari au în legendă, pe de o parte numele lui Radu-Voevod, iar pe cealaltă parte numele lui Vladislav³⁾. Se poate ca, în mijlocul greutăților ce-i făceau Ungurii spre sfârșitul domniei, Vladislav, care n'aveă copii, să fi asociat la cărmă pe fratele său. După moartea lui Vladislav, zice tradiția, Radu unî amândouă stăpânirile⁴⁾.

Tradiția dela Tismana n'a scăpat, firește, de adăogiri legendare. Vladislav mai este numit și «craiu Ungariei, al Banatului, al Ardealului și al băniei Severinului». Un «craiu Vladislav» trăiă în amintirea Oltenilor pentru că nu se uitase de năvălirea hordelor lui Batù, de care se și vorbește în Vieța lui Nicodim și pentru că legenda atribuiă victoriile dela mijlocul sec. XIV asupra Tătarilor, intervenției miraculoase a Sf. rege Ladislás. Iată cum, prin amestecul acestor diferite amintiri, Vladislav, Domnul Românilor, fratele lui Radu-Negru, mai este numit,

¹⁾ Cf. I. Minea, Urmașii lui Vladislav, I. c.

²⁾ Tipărită la 1839 de Ștefan ieromonahul și editată din nou la 1883 de episcopul Râmnicului Iosif Bobulescu.

³⁾ C. Moisil, Monedele lui Radu I Basarab. In Bulet. com. monum. ist., X—XVI (1917—1923), p. 130. Dar Moisil crede, nu știu de ce, că ar fi vorba de un fiu al lui Radu, asociat de acesta la domnie.

⁴⁾ «Vieța prea cuviosului Nicodim», ed. Bobulescu, p. 47.

în tradiția dela Tismana și Vladislav craiul Ungariei, învingătorul lui Batù¹⁾.

* * *

Purtat toată domnia prin răsboaie, Vladislav n'a avut răgaz pentru opere pașnice. Nu se cunoaște decât o singură ctitorie a lui, cea dintâiu *mănăstire* din țară, Vodița, care și ea, dealtfel, are o semnificație politică: afirmarea stăpânirii românești și a credinței ortodoxe în țara Severinului definitiv anexată și în apropierea cetății cu acelaș nume, centru de propagandă ungurească și catolică.

«Intâmplându-se a fi mult poporul țării și chiar nenumărat», cum grăește un document, Vladislav solicită dela patriarhia din Constantinopol și obține, la 1370, încă un mitropolit, cu titlul vag de «al părții Ungro-Vlahiei», pe lângă acel care apucase să fie «a toată Ungro-Vlahia»²⁾. Mai târziu, noua mitropolie se va numi «a Severinului»³⁾; deocamdată, Vladislav veghiă la interesele ortodoxiei, cari se confundau cu ale neamului, dar menajă totodată susceptibilitățile regelui catolic și chiar ale Doamnei Clara. Dintr'o scrisoare a mitropolitului Iacint pare a reieși că fusese învinovățit la patriarhie, probabil că nu opune destulă energie stăruințelor mamei vitregi a Domnului în favoarea catolicilor, nici toleranței diplomatico-religioase a Domnului însuș. De altă parte, firește, i-a fost penibil bătrânului chiriarh să vază instalându-se lângă dânsul un alt arhipăstor, fără eparhie definită și cu acelaș titlu de mitropolit⁴⁾.

Știm pozitiv că Vladislav a rezidat la Argeș⁵⁾. Nu este de admis să fi fost îngropat în mărghinașa și neînsemnata Vodița, totdeauna expusă incursiilor ungurești, nici la Tismana, care nu eră nici începută la moartea lui⁶⁾. Nimic nu se opune, dimpotrivă, să admitem că a fost

¹⁾ Ibid., p. 33.

²⁾ Hurmuz., XIV, p. 2—9.

³⁾ Intâia oară la 1392. (I. Minea, l. c., p. 695, nota 1). — Iorga, Condițiile de politică generală etc., l. c., p. 399—400. — De curând, în chestie, C. Marinescu, Înființarea mitropoliilor în Țara Românească și în Moldova. An. Ac. Rom., Seria 3 Sect. ist., 1924 și recensiile de N. Iorga în Rev. ist., X (1924), p. 149 și de Emil Diaconescu în Vinea rom., 16 (1924), p. 273.

⁴⁾ Hurmuz., XIV, p. 7—8.

⁵⁾ Hrisoavele citate, dela 1369 și 1372 sunt date «in Argias» și «in Argias, in nostra residentia». (Hurmuz., I, 2, p. 148, 200).

⁶⁾ El figurează în pomelnicul (refăcut la 1798) al Tismanei, dar cu mențiunea că a făcut Vodița, despre care se știe că a fost de timpuriu contopită într'o singură

astrucat în biserica domnească dela Argeș și că unul din mormintele aflate acolo este într'adevăr al lui¹⁾.

În aceste morminte s'au găsit obiecte cari poartă, însoțită sau nu de floarea de crin a Angevinilor, stema Ungariei. Pe monede, prezența acestei embleme se explică pe deplin. Eră în obiceiul feudal ca stema suzeranului să figureze pe monedele vasalului; dar și în afară de raporturile feudale, eră curent să se imite un tip monetar mai răspândit²⁾. Prezența emblemei pe nasturi însă, sau pe mâneca îmbrăcămintei cavalerului fără cap zăgrăvit în biserică, este mai greu de înțeles³⁾. Nu se obișnuia ca vasalul să poarte armele suzeranului, vasalul fiind el însuș un nobil⁴⁾. Basarabii nu puteau avea o stemă ab-antiquo a familiei lor, pentru că blazonul, născocire occidentală, fusese necunoscut popoarelor din estul și sudestul Europei. În Ungaria chiar, numai de când cu cruciadele au început nobilii să imite obiceiul occidental, punându-și pe peceți diferite embleme, cari variau însă cu fantezia ficcăriuia și nu constituiau deci blazoane⁵⁾. De altă parte, n'au putut avea Basarabii nici armoarii conferite prin scrisori regale, pentru că nici acest obicei nu există în Ungaria, unde nu se creiau nici nobili prin patente. Angevinul Carol Robert a fost cel dintâiu care a introdus nobilitatea

administrație cu Tismana. (Drăghiceanu, Vodița. In Bulet. com. monum. ist. 1912 p. 25, 107). Hrisoavele lui Dan Voevod spun că Tismana a fost începută de tatăl său Radu. (Ștefulescu, l. c.). Tot așa zice și «Vieța lui Nicodim», p. 48.

¹⁾ Drăghiceanu, Curtea Domnească din Argeș, l. c. 44.

²⁾ G. I. Brătianu, în Rev. ist. VII (1921), p. 121—8.

³⁾ Observația a fost făcută de Dinu Arion, în Conv. lit. 52 (1920), p. 565.

⁴⁾ Situația de vasal n'avea nimic înjositor în concepția feudală. Regi chiar erau, în evul mediu, vasali unul altuia. Este deci fără interes, în lipsa actului de concesiune a feodelor către Vladislav, act care poate nici n'a existat, fiind vorba de investiri feudale, a face considerații asupra naturii raporturilor juridice dintre regele Ludovic și Vladislav. Au fost raporturile obișnuite în dreptul feudal. Concesiunile au fost totdeauna privity de concedant ca precare, subordonate fidelității beneficiarului, iar acesta a avut totdeauna tendința de a socoti beneficiile ca perpetue, mai ales dacă apucau să treacă la moștenitorii lui. De aceea și Făgărașul a putut fi privit mai târziu, de Vladislav II, ca ocină, adică moștenire. (I. Minea, Din trecutul stăpânirii românești asupra Ardealului, 76). În acest perpetuu conflict, singurul factor hotărâtor eră numai forța. Dealtfel, chiar pentru vechile lor stăpâniri transalpine, voievozii români erau considerați de regii Ungariei ca dependenți și tributari. Pentru aceste părți n'a intervenit însă niciodată o concesiune și apoi, pentru ele ca și pentru țara Severinului, Carpații opuneau pretențiilor ungurești o barieră de care s'a lovit și Carol Robert și Ludovic, așa că la 1377 nu mai rămâneau acestuia decât speranțele.

⁵⁾ Fessler, I. p. 126—7, 327.

prin diplome. Cât privește armoariile, încă sub Angevini marii dregători întrebuițau pe actele oficiale pecetea statului, cu sau fără adăgirea semnului lor personal fantezist. Se cunosc sub Angevini numai două cazuri de scuturi conferite. Obiceiul de a acorda blazoane datează numai dela regele Sigismund, de la 1398 ¹⁾ Iată de ce emblema Ungariei, cu sau fără crinul Angevinilor, pe nasturii voevozilor dela Argeș, nu însemnează, precum bine s'a observat, decât «ceva artificial, nevoia de imitație... haina de împrumut, strălucitoare fără îndoială, dar străină de legea și datina străveche» ²⁾. Tot astfel, dacă n'ar fi fost așezat pe un coif, vulturul de pe banul de argint al lui Vladislav ar fi putut fi o imitație bizantină, cum a fost, mai târziu, emblema cu două capete, busturi, sau figuri întregi, încoronate ³⁾; dar vulturul pe coif nu este, cum s'a spus cu drept cuvânt, decât imitația coifului cu cap de struț, pe care Angevini îl întrebuițau ca «cimier» ⁴⁾. Imitau blazonul voevozii noștri, încă rudimentari în apucăturile lor occidentale, după cum purtau poadoabe cu inscripții nemțești și catolice, printre care aceea ce seamănă atât de mult cu ornamentația din jurul blazonului regelui Ludovic, păstrat în tezaurul dela Aix-la-Chapelle ⁵⁾. In curând și boierii vor imita pe peceți emblemele nobililor unguri ⁶⁾.

VIII

Lui Vladislav îi urmă în scaun, pe la 1376—7, fratele său Radu ⁷⁾, care domni până la 1384. Regele Ludovic fiind ocupat, dela 1377, cu afacerile venețiane, iar dela 1380 căzând bolnav ⁸⁾, Radu stăpâni și el, neatârnat de Ungaria, Transalpina cu Oltenia și țara Severinului, fără țara Făgărașului și, măcar până la Martie 1382, fără cetatea Severinului ⁹⁾. La 1383 însă, pierdù din nou orașul, căci din acel an reapar bani ungurești de Severin, cari nu par a fi numai onorifici.

¹⁾ S. Szekfű, *Der Staat Ungarn*, 1917, p. 47 sq.

²⁾ G. I. Brătianu, în *Rev. ist.* VII (1921), p. 121—8.

³⁾ I. Bogdan, *Doc. privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul*, 1905, I, p. LXXI—III.

⁴⁾ G. I. Brătianu, l. c.

⁵⁾ Aclaș, *Les fouilles de Curtea de Argesh. Extras din Revue archéologique*.

1921, p. 5.

⁶⁾ I. Bogdan, l. c. LXXVII.

⁷⁾ Cf. Mincea, *Urmașii lui Vladislav I.* Conv. lit. 50 (1916) p: 694, n. 3.

⁸⁾ Fessler, II. p. 184.

⁹⁾ Argumentele lui Mincea (l. c. 695, n. 1) pentru a dovedi că la 1381 Severinul eră românesc, nu mi se par convingătoare. Raporturile lui Radu cu papa, deci și cu

Amintirea că Radu n'a avut Făgăraşul, s'a păstrat în cel mai vechiu pomelnic ce avem dela Tismana, în care se menţionează că pe vremea lui Vladislav domnia eră la Făgăraş¹⁾ şi în cronica ţării care zice că Radu-Negru «după ce a trecut dincoace, n'a mai avut stăpânire peste Românii din Ardeal, iar nici peste dânsul să-l stăpânească cineva n'a fost; ci din plaiu încolo stăpâneau Ungurii şi din plaiu încoace stăpâniă Domnul, până la Dunăre»²⁾. Astfel Radu, în limitele posesiunilor lui de dincoace de Carpaţi, n'a recunoscut nici un moment suzeranitatea ungurească³⁾.

* * *

Activitatea lui Radu s'a putut îndreptă liniştit spre organizarea internă. Numele lui este legat de toate cele mai vechi lăcaşuri de rugăciune ale ţării, cu excepţia Voditei, fie că el le-a înălţat, fie că a săvârşit sau refăcut pe cele întemeiate de înaintaşii lui.

În Oltenia, Radu are două ctitorii: Tismana, pe care a sfârşit-o fiul său Dan şi Cozia, zisă întâiu Nucet, pe care a isprăvit-o fiul său Mircea.

La răsărit de Olt, a început Cotmeana, pe care a terminat-o tot Mircea.

Radu figurează, cu inscripţia Radu-Negru Voevod, alături de Nicolae-Alexandru, deci de Negru-Vodă, în bisericuţa săpată în stâncă la cetatea, atribuită de popor lui Negru-Vodă, de pe Dâmboviţa, în comuna Cetăţenii din Vale, lângă Stoenestii (Muscel); la sudest de Câmpulung⁴⁾.

Radu este acela care a sfârşit zugrăvirea bisericii Sf. Nicolae Domnesc dela Curtea de Argeş, începută în timpul bunicului său Basarab şi continuată de tatăl său Alexandru, deci iarăş de Negru-Vodă şi fără îndoială s'a îngropat în ea⁵⁾.

Ungaria, sunt bune la 1379, când papa autoriză pe minorii să înfiinţeze mănăstiri «in partibus Rasciae et Bazarati» (Hurmuz. I, 2, 268); la 1381, când se instalează întâiul episcop catolic de Argeş (Auner, în Rev. catolică, 1914, p. 441); la *Februarie* 1382 (ziua «Intret») când apare întâiul «episcopus Severinii *necon* parcium transalpinarum» (Hurmuz. I². 276). Dar în *Martie* 1382 avem un ordin al regelui Ludovic către castelanul de Orşova, să privigheze ziua şi noaptea împrejurimile (Hurmuz. I². 275, datat Dominica Lactare) şi alt ordin către negustorii din Sibiiu să nu treacă «ad partes transalpinas». (Ibid. 271, datat Dominica iudica).

¹⁾ Ştefulescu, I. c. 150 (pomelnic refăcut la 1798).

²⁾ Onciul, Titlul lui Mircea. Conv. lit. 37 (1903) p. 25, 29.

³⁾ Şi Dan Voevod, urmaşul lui Radu, se intitulează, la 1385, Domn a toată Ungro-Vlahia, fără «regis gratia» şi fără feode. (Ştefulescu, I. c. 169).

⁴⁾ Drăghiceanu, în Bulet. com. monum. ist. 1912, p. 93.

⁵⁾ Onciul, In chestia bisericii domneşti dela Curtea de Argeş (extras din Bulet. com. monum. ist. IX), p. 14, 17. — G. I. Brătianu, Piatra de mormânt a lui Negru-Vodă. In Rev. ist. VI (1920), p. 221—6.

Radu a fost ctitor la vechea mitropolie din Curtea de Argeș, care trebuie să fi existat pe vremea lui Negru-Vodă și pe care se vede că el a refăcut-o, căci Radu-Vodă cu Doamna lui Ana este cel mai vechiu voevod figurat în mănăstirea pe care Neagoe-Vodă a înălțat-o în locul fostei mitropolii¹⁾.

Radu figură încă în sec. XVIII, alături de tatăl său Nicolae Alexandru, deci de Negru-Vodă, în biserica dela Câmpulung, cecece însemnează că chipurile lor se aflau acolo când Matei Basarab a făcut restaurarea²⁾.

Este deci ușor de înțeles de ce Radu a fost confundat în tradiția populară cu tatăl și cu bunicul său, adică cu Negru-Vodă, cu întemeietorii Țării-Românești. Dar avem hrisoave din sec. XVI, din cari se vede că chiar și în cancelaria domnească, măcar deatunci, Radu, fiind cel dintâiu Domn de care pomeneau cele mai vechi acte mănăstirești, se confundă cu Negru-Vodă și eră deci privit ca întemeietorul țării.

Avem, astfel, un hrisov din 1569, dela Alexandru-Vodă, pentru Tismana, întărindu-i moșia Elhovîța «bătrână și dreaptă moștenire, încă dela întemeierea Țării-Românești, dela Negru-Vodă și dela toți ceilalți Domni»³⁾. În alt hrisov, dat tot Tismanei, la 1576, acelaș Domn zice chiar că a *cețit* «cartea răposatului Negru-Vodă»⁴⁾. Dar, Alexandru-Vodă trebuia neapărat să cunoască, după cum avem dovada că le cunoșteau atât predecesorii cât și urmașii lui, hrisoavele Tismanei, din care cel mai vechiu eră dela Dan Voevod, care zicea că mănăstirea fusese începută de tatăl său Radu⁵⁾. Așadar, pe Radu, Alexandru-Vodă îl numia Negru-Vodă. Tot astfel, în sec. XVII, într'un hrisov dat iarăș Tismanei la 1656, Constantin-Vodă Șerban zice că a *văzut* «cărți ale lui Negru-Vodă și ale fiului său Dan-Voevod»⁶⁾. Prin urmare, este înafară de orice discuție că prin Negru-Vodă se înțelegea, măcar din sec. XVI, Radu⁷⁾.

Am arătat de ce s'a făcut această identificare între Negru-Vodă și Radu-Vodă. Rămâne să vedem cum numele chiar de «Negru-Vodă» s'a schimbat în «Radu-Negru Voevod».

¹⁾ Vezi aci, p. 18.

²⁾ Vezi aci, p. 34—5.

³⁾ Ștefulescu, Tismana, 263.

⁴⁾ Ibid. 271.

⁵⁾ Ibid. 170 (hrisovul lui Dan); 244 (hrisov din 1555, citând pe al lui Dan și pe ale Domnilor următori); 278 (hrisov din 1590, tot așa).

⁶⁾ La Drăghiceanu, Curtea domnească dela Argeș, l. c. 21.

⁷⁾ Onciul, l. c. 14, nota 2.

IX

Mă unesc cu părerea d-lui Al. Lăpedatu că pretinsul «Radu-Negru» a fost creat la Câmpulung, cu prilejul refacerii de către Matei Basarab a bisericii de acolo, dar nu sunt de acord și asupra împrejurărilor care ar fi determinat atunci formarea noului nume.

D-sa, dacă l-am înțeles bine, crede că, înainte de restaurare, figură printre chipurile ctitoricești și acel al lui «Negru-Vodă», adică al lui Basarab cu care d-sa îl identifică, alături de al lui Nicolae-Alexandru fiul lui Basarab; crede că, hrisovul cel mai vechiu înfățișat de Câmpulungeni lui Matei-Vodă fiind atribuit lui Radu-Vodă, confuzia făcută cu acest prilej s'ar fi răsfrânt și asupra inscripțiilor ce s'au pus deasupra chipurilor refăcute la restaurare și astfel numele de Negru-Vodă a fost înlocuit prin acela de Radu-Negru Voevod. Ca urmare și în pizania nouă s'a zis că biserica fusese făcută dintâiu de Radu-Negru Voevod, în loc de Negru-Vodă cum ar fi trebuit.

D-l Lăpedatu crede că chipul lui Negru-Vodă, care pentru d-sa este numai Basarab, trebuie să fi figurat în biserică pentru că, după vechea tradiție, Negru-Vodă o făcuse și chiar se îngropase în ea.

Dar, prin Negru-Vodă, am arătat că nu trebuie înțeles numai Basarab, ci și fiul său Alexandru, care poate fi și el, deci, conform cu tradiția, ctitorul bisericii.

Că Basarab fusese îngropat în biserică pe care a restaurat-o Matei-Vodă, nu împiedecă să fi făcut Alexandru o nouă biserică în locul aceleia în care se înmormântase tatăl său și probabil chiar bunicul său Tihomir ¹⁾.

Apoi, chiar dacă biserica ar fi fost făcută de Basarab și numai zugrăvită de fiul său Alexandru, care figurează printre ctitori, nu este de admis că acesta, înfățișând pe perete chipul tatălui său, i-ar fi dat în inscripție, în loc de numele de Basarab, cum e scris pe piatra tombală a aceluiaș fiu în aceeaș biserică, porecla de Negru-Vodă.

În fine, este dovedit că, măcar dela restaurarea făcută de Matei-Vodă încoace, figurau ca ctitori vechi în biserică, nu numai doi Domni, ci

¹⁾ Se știe că pizania pusă de Matei Basarab zice că vechea biserică fusese zidită la anul 6723=1215, dată evident inadmisibilă. S'a presupus că vreo veche inscripție găsită când cu restaurarea, purtă data 6823=1315, care s'a putut ceti greșit printr'o confuzie, ușor de făcut, între semnele cirlice respective dela sute. Dacă asemenea recitificare ar avea o bază pozitivă, anul 1315 ar putea fi, teoretic, anul clădirii celei dintâiu biserici ortodoxe, probabil de lemn, în Câmpulungul de curând anexat de voevozii dela Argeș.

trei: Nicolae-Alexandru, Radu-Vodă Negru și Dan, fiul lui Radu¹⁾. Așa trebuie să fi fost însă și înainte de restaurare, pentru că ar fi inexplicabilă o inițiativă a lui Matei Basarab de a adăoga pe Dan. Este clar deci că pe pereți figurau din vechime chipurile a trei generații: Nicolae-Alexandru, Radu (fără epitetul însă de Negru) și Dan. Aceasta însemnează că Alexandru refăcuse biserica în care se îngropase tatăl și probabil bunicul său și că Radu și Dan au sfârșit-o și au zugrăvit-o²⁾. Câmpulungeni au pierdut apoi amintirea lui Tihomir. La mijlocul sec. XVII, ei știau că biserica fusese făcută de „Negru Vodă“ după ce izgonise pe Tătari³⁾, ceea ce corespunde cu domnia lui Alexandru, iar porecla impunătoare de Negru-Vodă a făcut să se crează cu timpul că acesta eră o persoană deosebită de Nicolae-Alexandru și de tatăl său Basarab.

Când a fost vorba de refacerea bisericii, în vremea lui Matei Basarab, s'a căutat să se puie de acord tradiția, care voia ca cel mai vechiu ctitor să fie Negru-Vodă, cu mărturiile documentare de care dispuneau Câmpulungeni, adică: chipurile ctitoricești, piatra tombală din biserică a lui Nicolae-Alexandru și hrisoavele privitoare la proprietățile bisericii.

Chipurile ctitoricești înfățișau pe Nicolae-Alexandru, pe Radu și pe Dan. S'a pus deci întrebarea care din ei ar putea fi Negru-Vodă al tradiției. Nu putea fi Nicolae-Alexandru, pentru că piatra lui tombală îl arată ca fiu al lui Basarab Voevod. Nu putea fi Dan, pentru că eră cunoscut ca fiu al unui Radu-Voevod. Nu rămânea decât Radu, care a și fost identificat cu Negru-Vodă și a devenit astfel Radu-Negru.

Fiindcă, de altă parte, Negru-Vodă al tradiției, zis deacum Radu-Negru, trebuia să fie cel mai vechiu ctitor, el a fost închipuit ca tată al aceluia Basarab pe care-l menționă inscripția de pe piatra tombală a lui Nicolae-Alexandru. Că astfel s'a alcătuit o imaginară filiație, dovedește un hrisov, probabil plăsmuit, pe care preoții dela Câmpulung l-au înfățișat divanului în sec. XVII, într'o pricină de moșie. Este un pretins hrisov dela Gavril Movilă, din 1618, păstrat numai în copie în condica mănăstirii Câmpulung și în care se zice că biserica a fost

¹⁾ O spun: mitropolitul Neofit, care la 1747 a vizitat biserica (citațiile la Drăghițeanu, l. c. 22); banul Mihail Cantacuzino, pe la 1775 (Tunusli, 127—8); Anonimul românesc (alias stolnicul C. Cantacuzino), la Șincai, sub anii 1258 și 1360. (Cf. Onciul, Originile, p. 185, 207—8).

²⁾ Onciul credeă că Nicolae-Alexandru a fost fondatorul bisericii, iar Radu al mănăstirii. (In chestia bisericii domnești dela C. de Argeș, p. 17, n. 4).

³⁾ Paul de Alep, Călătoriile patriarhului Macarie. Trad. Cioran, p. 148. Cf. Ior-ga, Cronicile și tradiția noastră istorică, l. c. p. 131

făcută de Negru-Radu Vodă și că preoții au arătat o carte dela «răposatul Nicolae-Alexandru Vodă, dela anul 6860 (=1351—2)¹⁾, feciorul răposatului Io Basarab Voevod, nepotul răposatului Negru-Radu Voevod²⁾. Că Nicolae-Alexandru domnește dela 1351—2 este azi adevărit; că eră fiul lui Basarab, o spune piatra lui de mormânt; dar că Basarab eră fiul lui Radu, identificat cu Negru, aceasta eră adăogat de preoți. Plăsmuit ori nu, hrisovul lui Movilă rămâne o mărturie documentară despre ce se credeă la Câmpulung, în sec. XVII, cu privire la Negru-Vodă, devenit Radu-Negru.

Radu-Negru a fost fabricat pentru că nu există nici o urmă documentară și nu putea să existe, despre Negru-Vodă al tradiției, deoarece «Negru-Vodă» nu eră decât o poreclă.

Cât privește hrisoavele bisericii din Câmpulung, nu se cunoșteă, pe vremea lui Mihnea-Vodă la 1615 și a lui Leon-Vodă Tomșa la 1632, altul mai vechiu decât cel dela Mihai-Vodă; fiul și asociatul lui Mircea cel Bătrân³⁾, dela 6900=1391—2. Abiă în hrisovul dat de Matei Basarab la 12 Aprilie 1636, în care zice că a refăcut din temelie «biserica strămoșului Domniei mele, Io Radu-Negru Voevod», se menționează pentru întâia oară, ca cel mai vechiu hrisov al Câmpulungului, cel dat de «Radu-Negru»⁴⁾ la 6800=1291—2.

Data 1291—2, pentru un hrisov dela Radu, este firește inadmisibilă. S'a emis părerea că hrisovul fiind vechiu, ultimele două cifre vor fi fost șterse de vreme; adaog că se poate să fi rămas dela început în alb⁵⁾. Dar, cu drept cuvânt a observat mai de mult d-l Iorga, că «e suspect că actul dela Radu nu fusese arătat până atunci Domnilor anteriori»⁶⁾.

¹⁾ Tocmai anul pe care grafitul dela C. de Argeș ni l-a arătat de curând ca anul morții lui Basarab.

²⁾ Hrisovul publicat de Drăghiceanu, l. c. 23. — Că e plăsmuit a susținut Onciul (Titlul lui Mircea. Conv. lit. 36 (1902), p. 748, n. 1). Al. Lapedatu crede numai că, la transcrierea în condică, a scris copistul, în loc de Negru-Vodă, Negru-Radu Vodă, formă dealfel neobișnuită. Hrisovul a fost cunoscut de stolnicul C. Cantacuzino, care citează, tot fără lună și zi, hrisovul lui Nicolae-Alexandru. (Cronologia tabelară, la Iorga, Operele lui C. Cantacuzino, p. 20). In orice caz, hrisovul lui Nicolae-Alexandru citat în cel dela 1618, eră plăsmuit. (Dovezile la Drăghiceanu, l. c.).

³⁾ Mag. ist. V. 331—6. Mihaiu e menționat ca asociat al tatălui său într'un doc. din 27 Dec. 1391 (A. A. Vasilescu, Urmașii lui Mircea cel Bătrân (extras din Rev. de ist. arheol. și filol. XV), p. 6.

⁴⁾ Mag. ist. V, p. 338.

⁵⁾ Exemplu la I. C. Filitti, Arhiva G. Gr. Cantacuzino, p. 17 și n. 4.

⁶⁾ Iorga, Inscriptii, I, p. 131.

Adaog că e tot atât de misterios și faptul că însuș Matei Basarab, în alt hrisov ce dă tot Câmpulungenilor, câteva luni mai târziu, la 6 Dec. 1636, nu mai menționează actul lui Radu-Negru¹⁾. Cred deci că și acest hrisov înfățișat lui Matei-Vodă la 1636, eră tot atât de autentic ca și cel dela Nicolae-Alexandru, menționat în pretinsul hrisov al lui Movilă dela 1618. Acesta din urmă fusese plăsmuit pentru a se revendica pe nedrept moșia Bădești; falsul prezentat lui Matei Basarab, aveă de scop să dovedească existența lui Negru-Vodă, ctitorul tradițional.

Fiindcă chipul lui «Negru-Vodă» nu figură în biserică, a fost identificat cu Radu, care a devenit Radu-Negru; fiindcă trebuia să fie mai vechiu decât Basarab cel menționat pe piatra tombală din biserică, s'a pus pe actul plăsmuit data aproximativă 6800=1291—2, pe care nici un alt hrisov dela Radu-Negru nu putea s'o desmință.

Că n'au observat preoții că în filiația domnească închipuită de ei, Dan-Vodă fiul lui Radu-Vodă, celui zis acum Radu-Negru și dela care existau hrisoave cu dată certă, devenia frate cu Basarab, ceeace eră o imposibilitate cronologică, nu trebuie să ne mire.

Mai întâiu, pentrucă pe atunci nu există scrupulozitate științifică.

Apoi, pentrucă datele de pe hrisoave și inscripții se descifrau adesea greșit, chiar de oameni învățați ca stolnicul Cantacuzino²⁾.

Al treilea, pentrucă lipseă spiritul critic care să înlătore erorile posibile, cum găsim iarăș dovadă la stolnicul³⁾.

În sfârșit pentrucă, chiar dacă s'ar fi comparat documente, s'ar fi ocolit greutatea. S'ar fi închipuit doi Dan, doi Radu. Tradiția, în mințile simple, e mai tare decât orice document. Documentul nu poate fi admis decât ca să întărească tradiția, nu ca s'o înlătore. Pildă ne dă tot Const. Cantacuzino. Stăpânit de tradiția despre Radu-Negru, după cum preoții dela Câmpulung fusese călăuziți de mirajul lui Negru-Vodă, chiar când întâlnește hrisoave, a căror dată o descifrează exact, dela Mircea-Vodă fiul lui Radu-Vodă și dela Dan-Vodă fiul lui Radu-Vodă,

¹⁾ Mag. ist. V. p. 341.

²⁾ Așă, el cetește 6800=1291/2 pe un hrisov dat Tismanei de Mircea-Vodă, fiul lui Radu-Vodă; 6810, în loc de 6921=1413, pe inscripția clopotului dela Cozia; 6809, pe pizania deacolo; 6810, pe un hrisov dat de Mircea Cozici. (Cronologia tabelară, la Iorga, Operele lui C. Cantacuzino, p. 19—20).

³⁾ Pentrucă a cetit greșit data unui hrisov dela Mircea cel Bătrân (vezi nota precedentă) și deoarece cunoaște alte hrisoave dela acest Domn, a căror dată o descifrează exact, crede că a existat un Mircea cel dintăiu înainte de Mircea cel Bătrân.

el nu-și închipuește că acest Radu-Vodă ar putea fi Radu-Negru¹⁾. Șincai însuș, pornind și el dela chipurile zugrăvite în biserica dela Câmpulung, crede că au existat doi Dan, unul, fiu al pretinsului Radu-Negru, altul, cel istoric, fiul unui al doilea Radu²⁾.

Șerban-Vodă Cantacuzino, în hrisovul dat Tismanei la 1681, zice că a văzut hrisovul lui Radu-Negru Vodă dela 6800=1291—2, deși n'a putut vedea decât hrisovul lui Dan, în care acesta amintește de tatăl său Radu, fără a-l numi Negru și fără a cită dela el un hrisov, a căruia dată, dealtfel, n'ar fi putut fi 1291—2. Hrisoave dela Brâncoveanu la 1702, dela Ștefan Cantacuzino la 1714, spun că s'a înfățișat divanului cartea lui Dan-Vodă, fiul lui Radu-Negru Vodă, din anul 1385, deși cartea lui Dan nu pomeniă de Radu-Negru, ci numai de Radu³⁾. Aceste hrisoave dovedesc cu prisosință că Radu-Negru al preoților lord ela Câmpulung din sec. XVII, nu este altul decât Radu tatăl lui Dan⁴⁾.

Ca și tradiția, este puternică porecla. Nimeni nu se gândește să caute sub poreclă numele adevărat. Nu le-a trecut prin minte preoților dela Câmpulung că Negru-Vodă al tradiției lor ar putea fi chiar Nicolae-Alexandru cel îngropat în biserică, sau tatăl său Basarab. Nu i-a trecut prin minte nici stolnicului Cantacuzino. Deaceea a crezut și el că Negru Vodă sau Radu-Negru, despre existența căruia n'avea altă dovadă decât pizania dela Câmpulung și un pomelnic de lemn deacolo⁵⁾, a fost tatăl lui Basarab și bunicul lui Nicolae-Alexandru⁶⁾.

Astfel făurit, Radu-Negru Vodă a trecut, împreună cu data 1291—2 a pretinsului său hrisov, în cronică țării, scrisă în a doua jumătate a sec. XVII și a apăsat greu deatunci asupra istoriografiei noastre. De altă parte, tradiția populară, influențată și ea de această creație cărturărească, după cum a definit-o d-l Lăpedatu, a atribuit și ea cu timpul lui Radu-Negru și Anei, tot ce atribuisse lui Negru-Vodă și Marghitei⁷⁾.

¹⁾ Cronologia, I. c. 21.

²⁾ Cf. Onciul, Originile, p. 207—8.

³⁾ Ștefulescu, I. c. 371.

⁴⁾ Hrisoavele la Drăghiceanu, I. c. 21.

⁵⁾ Cronologia tabelară, I. c. 19.

⁶⁾ Stolnicul mai complică lucrurile și fiindcă crede că Basarab e nume de familie. Pe când pe piatra tombală dela Câmpulung e scris: «Nicolae-Alexandru, fiul lui Basarab», stolnicul interpretează: Nicolae Basarab, fiul lui Alexandru Basarab, fiul lui Negru-Vodă Basarab. (Cronologia, I. c. 19—20. Cf. Lăpedatu, I. c. 296).

⁷⁾ Al. Lăpedatu, I. c. 309—311.

*

Evoluția atât de repede, în timp numai de vreo 80 de ani, dela micul voevodat din Argeș, tributar al puternicilor Angevini, până la statul neatârnat al Țării-Românești, stârnește admirația și chiar uimirea cercetătorului și umple de mândrie orice inimă românească. Sfortările Românilor, dela sfârșitul sec. XIII până în zilele noastre, pentru a redobândi pământul strămoșesc cutropit de străini, fac dovada puterii de vicață a acestui popor, sunt temeiul dreptului lui la vicață în limitele sale etnice, la care a ajuns în sfârșit după șase sute de ani de suferințe și jertfe.

VERIFICAT
2007

VERIFICAT
2017

VERIFICAT
1987

MEMORIILE SECȚIUNII ISTORICE

SERIA III

TOMUL I:

- VASILE PĂRVAN. Considerațiuni asupra unor nume de răuri daco-scitice. Lei 10
- ZENOVIE PĂCLÎȘANU. Luptele politice ale Românilor ardeleni din 1799-92. Lei 12
- ZENOVIE PĂCLÎȘANU. Din istoria bisericească a Românilor ardeleni: Teologii vâdicilor uniți. Lei 28
- ANDREIU RĂDULESCU. Pravilistul Flechtenmacher. Lei 16
- TEODOR V. ȘTEFANELLI. Cadastru și cărți tabulare. Lei 5
- Dr. IACOB RĂDU. Manuscrisurile din Biblioteca Episcopiei unite din Oradea-Mare. Lei 12
- NICOLAE IORGA. Un colaborator francez la Unirea Principatelor: Paul Bataillard. Lei 5
- NICOLAE IORGA. Ernest Renan. Cuvânt de comemorare la centenarul nașterii. Lei 5

TOMUL II:

- VASILE PĂRVAN. Istoria VII. Lei 40
- ANDREIU RĂDULESCU. Publicitatea drepturilor reale imobiliare și registrele de publicitate. Lei 15
- TEOFIL SAUCIUC-SĂVEANU. Un fragment de *ANKY-00E* funerar atic de marmură. Lei 6
- SILVIE DRAGOMIR. Originile coloniilor române din Istria. Lei 6
- ION I. NISTOR. Pomenirea lui Dimitrie Cantemir Voevod. Lei 8
- C. MARINESCU. Inființarea Mitropoliilor în Țara Românească și în Moldova. Lei 8
- Dr. ANDREI VERESS. Pribegia lui Grigorașcu Vodă prin Ungaria și aiurea. Lei 20
- N. IORGA. Comemorația lui Jules Michelet. Lei 5
- N. IORGA. Un cioban dascăl din epoca de tranziție a culturii noastre. Lei 5
- TEOFIL SAUCIUC-SĂVEANU. Memnon, titularul decretului de onoare atenian. I. G. II², 1, 356. Lei 8
- N. IORGA. Note polone. Lei 12

TOMUL III:

- I. ANDRIEȘESCU. Piscul Crășani. (sub presă).
- VASILE PĂRVAN. Așezări geto-grece și daco-române în câmpia munteană, I. Piscul Crășanilor. (sub presă).